

samk

Satakunnan ammattikorkeakoulu
Satakunta University of Applied Sciences

HANNA LEHTONEN

Leikin merkitys lapsen kehityk- sessä ja kasvussa varhaiskasvatuk- sessa

KUVAILEVA KIRJALLISUUSKATSAUS

SOSIONOMIN TUTKINTO-OHJELMA
2024

TIIVISTELMÄ

Lehtonen, Hanna: Leikin merkitys lapsen kehityksessä sekä kasvussa varhaiskasvatuksessa

Opinnäytetyö, AMK

Sosionomin tutkinto-ohjelma

Huhtikuu 2024

Sivumäärä: 40

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli perehtyä leikin merkitykseen lasten kehityksessä ja kasvussa varhaiskasvatuksessa sekä niitä koskevaan tutkittuun tietoon sekä kirjallisuuteen. Opinnäytetyön tavoitteena oli koota yhteen olemassa olevaa tutkittua kirjallista tietoa koskien leikin merkitystä lasten kehityksessä sekä kasvussa varhaiskasvatuksessa. Kirjallisuuskatsauksesta tuotulla tiedolla päiväkodin hoitohenkilökunta voi vahvistaa omaa osaamistaan leikin merkityksestä lasten kehitykseen ja kasvuun.

Opinnäytetyö toteutettiin kuvailevana kirjallisuuskatsauksena. Kirjallisuushaussa käytettiin luotettavia tietokantoja, kuten muun muassa Google Scholar, Samk Finna, PubMed sekä Theseus. Tutkimusten laatu varmistettiin käyttämällä CASP-työkalua. Opinnäytetyöhön valikoitui yhdeksän tutkimusta, joista kaikki olivat suomalaisia tutkimuksia. Kuvailevaan kirjallisuuskatsaukseen valittujen tutkimusten analysointiin käytettiin aineistolähtöistä sisällönanalyysiä. Saadut tutkimustulokset esitettiin teemoittain. Teemoiksi nousi neljä teemaa, jotka olivat: leikin merkitys lapsen fyysiseen kehitykseen ja kasvuun, leikin merkitys lapsen motoriseen kehitykseen ja kasvuun, leikin merkitys lapsen kognitiiviseen kehitykseen ja kasvuun sekä leikin merkitys lapsen sosiaaliseen kehitykseen ja kasvuun.

Kirjallisuuskatsauksen tuloksista selvisi, että leikillä on erityinen merkitys lapsen kokonaisvaltaiseen kehitykseen ja kasvuun. Leikkiminen tukee monipuolisesti lapsen fyysistä, motorista, kognitiivista sekä sosiaalista kehitystä ja kasvua. Lapsen kehityksen ja kasvun osa-alueet kehittyvät yhteisvaikutuksessa toisiinsa, ja leikkiminen mahdollistaa jokaisen osa-alueen kehittymisen. Leikkiminen kuuluu varhaiskasvatuskäisen lapsen jokaiseen päivään, ja mahdollisuus monipuoliseen leikkimiseen on turvattava varhaiskasvatuksessa.

Jatkotutkimushaasteena voisi tutkia tarkemmin erilaisia leikkejä sekä sitä, millaisia leikkien pitäisi olla, jotta ne vahvistaisivat lapsen kehitystä ja kasvua. Lisäksi tutkimusaiheena voisivat olla leikissä ne tekijät, jotka eivät kehitä lasta. Näitä heikentäviä tekijöitä on merkittävää tutkia, jotta niitä osataan välttää sekä ennakoita varhaiskasvatuksessa. Mielenkiintoista olisi myös tutkia lasten omia ajatuksia ja mielipiteitä erilaisista leikkiin liittyvistä asioista.

Avainsanat: varhaiskasvatus, lapset, leikki, kehitys, kasvu

ABSTRACT

Lehtonen, Hanna: The importance of play for a child's development and growth in early childhood education

Bachelor's thesis

Bachelor of social services

April 2024

Number of pages: 40

The purpose of this thesis was to explore the significance of play in children's development and growth in early childhood education, as well as the researched knowledge and literature related to it. The objective of the thesis was to gather existing researched literature regarding the importance of play in children's development and growth in early childhood education. With the information generated from the literature review, daycare personnel can enhance their understanding of the importance of play in children's development and growth.

The thesis was conducted as a descriptive literature review. Reliable databases such as Google Scholar, Samk Finna, PubMed, and Theseus were used in the literature search. The quality of the studies was ensured by utilizing the CASP-tool. Nine studies were selected for the thesis, all of which were Finnish studies. Data-driven content analysis was employed to analyze the selected studies for the descriptive literature review. The findings of the studies were presented thematically. Four themes emerged: the significance of play in a child's physical development and growth, the significance of play in a child's motor development and growth, the significance of play in a child's cognitive development and growth, and the significance of play in a child's social development and growth.

The results of the literature review revealed that play holds a special significance in a child's holistic development and growth. Play supports various aspects of a child's physical, motor, cognitive, and social development, and growth. The different domains of a child's development and growth interact with each other, and play enables the development of each domain. Play is an integral part of every day for a child in early childhood education, and the opportunity for diverse play experiences must be ensured in early childhood education.

As a continuation of research, a significant challenge could involve a more detailed examination of different types of play and what characteristics they should possess to enhance a child's development and growth. Additionally, a research focus could be on the factors within play that do not contribute to a child's development. It is crucial to investigate these detrimental factors to avoid them and anticipate them in early childhood education. Furthermore, it would be interesting to study children's own thoughts and opinions on various aspects related to play.

Keywords: early childhood education, children, play, development, growth

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	5
2 LEIKIN MAAILMA	6
2.1 Leikin määritelmä	6
2.2 Leikkiminen menneestä tähän päivään	6
2.3 Aikuisen rooli leikissä	8
2.4 Leikin luokittelu	9
2.5 Leikkimisen loppuminen	11
3 LEIKKI KASVUN JA KEHITYKSEN LÄHTEENÄ	12
3.1 Leikki osana kasvua ja kehitystä	12
3.2 Leikki ja lapsen kehitys	14
4 VARHAISKASVATUSSUUNNITELMAN PERUSTEET LINKITETTYNÄ LEIKKIIN	15
4.1 Varhaiskasvatussuunnitelma ja sen perusteet	15
4.2 Varhaiskasvatussuunnitelman yhteys leikkiin	16
5 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS, TAVOITE JA TUTKIMUSKYSYMYKSET	18
6 KIRJALLISUUSKATSAUKSEN TOTEUTTAMINEN	18
6.1 Kuvaileva kirjallisuuskatsaus tutkimusmenetelmänä	18
6.2 Tutkimusaineiston haku ja valinta	20
6.3 Kirjallisuuskatsauksen aineisto	21
6.4 Tutkimusaineiston analyysi	24
7 KIRJALLISUUSKATSAUKSEN TULOKSET	26
7.1 Leikin merkitys lapsen fyysiseen kehitykseen ja kasvuun	27
7.2 Leikin merkitys lapsen motoriseen kehitykseen ja kasvuun	28
7.3 Leikin merkitys lapsen kognitiiviseen kehitykseen ja kasvuun	30
7.4 Leikin merkitys lapsen sosiaaliseen kehitykseen ja kasvuun	32
8 POHDINTA	34
8.1 Tulosten tarkastelu ja johtopäätökset	34
8.2 Eettisyys ja luotettavuus	37
8.3 Jatkotutkimusaiheet	39
8.4 Ammatillinen kasvu	39
LÄHTEET	41
LIITE 1	44

1 JOHDANTO

Leikki on lapsen työtä. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on tarjota lapsille mahdollisuus leikkiä erilaisia leikkejä. Se edistää lapsen kokonaisvaltaista hyvinvointia, kasvua ja kehitystä sekä oppimista. Lapselle itse leikki on väline hahmottaa sekä tutkia maailmaa. Leikissä yhdistyvät kaikki keskeiset oppimista kannustavat seikat: yhdessä tekeminen, innostus ja omien taitojen haastaminen. Kokemuksen karttuessa leikki kehittyy koko ajan sekä saa erilaisia muotoja. (Opetushallitus, 2022, s- 42–42.)

Opinnäytetyön aiheena on leikin merkitys lapsen kehitykselle sekä kasvulle. Tässä opinnäytetyössä tarkastellaan 1–6-vuotiaiden lasten leikkiä. Oma yhteyteni aiheeseen tulee esimerkiksi käymäni varhaiskasvatuspätevyyden kautta. Aihe kiinnosti minua myös siksi, että sen merkitys ja näkyvyys on iso osa tulevaisuuttani sekä arkeani varhaiskasvattajana. Kyseinen aihe on ollut lisäksi ajankohtainen puheenaine. Olen myös itse pohtinut ja seurannut leikin merkitystä sekä opiskelijan että työntekijän roolista.

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on perehtyä leikin merkitykseen lasten kehityksessä ja kasvussa sekä niihin koskevaan tutkittuun tietoon ja kirjallisuuteen. Opinnäytetyön tavoitteena on koota yhteen olemassa olevaa tutkittua kirjallista tietoa koskien leikin merkitystä lasten kehityksessä ja kasvussa.

Opinnäytetyön toimeksiantajana toimii Pilke Päiväkodit ja yhteyshenkilönä Porin yksiköiden johtaja Päivi Mäntynen.

2 LEIKIN MAAILMA

2.1 Leikin määritelmä

Mitä leikki on? Siinäpä kysymys. Leikkiä on vaikea määritellä vain yhdellä tavalla, mutta pääpiirteissään se on lapsen tapa omaksua tietoa sekä tutustua ympärillä olevaan maailmaan. Myös se, mistä näkökulmasta leikkiä ajattelee tai siihen liittyvää toimintaa seuraa, vaikuttaa sen määrittelyyn. Leikki on itseilmaisun väline, jonka avulla lapsi rakentaa sisäistä maailmaansa sekä antaa mielikuvitukselle mahdollisuuden loistaa, todellista maailmaa kuitenkin unohtamatta. Leikin kautta lapsi oppii huomioimaan toisten tunteita sekä luo uusia ystävyysuhteita sekä kontakteja. Näin leikki siis kehittää myös lapsen vuorovaikutustaitoja. Lapsen kokemukset heijastuvat leikkeihin eli lapsi jäljittelee leikin kautta kaikkea havainnoimaansa. Lisäksi leikki toimii yhtenä opetuksen muotona, joka kehittää oppimismotiiveja. (Helenius & Lummelahti, 2013, s.14.)

Leikki voidaan jakaa myös eri näkökulmiin. Esimerkiksi saksalainen kasvatustieteilijä Friedrich Fröbel ajattelee leikkiä kokonaisvaltaisesta näkökulmasta, jossa leikki on lapsen elämän pääsisältö. Hän mieltää leikin lapsen kehityksen korkeimmaksi asteeksi, jossa lapsi saa leikin kautta kokea iloa, rauhaa sekä vapautta. Hän muun muassa kehotti aikanaan vanhempia luomaan lapsiinsa yhteyttä leikin avulla ja kehittikin tätä varten leikkilahjat. Toinen esimerkinäkökulma on psykologi Lev Vygotskin kulttuurihistoriallinen näkökulma, jossa leikki kuljettaa lapsen kehitystä ja lapsi suoriutuu sen kautta asioista, jotka olisivat muuten liian haastavia. (Åkerfelt & Laitinen, 2016, s. 3.)

2.2 Leikkiminen menneestä tähän päivään

Leikkiä sekä sen välineitä on ollut olemassa jo niin kauan kuin historiaakin. Kun mietitään aikaa esimerkiksi 100- vuotta taaksepäin, olivat ajat melko erilaiset tähän päivään verrattuna. Siihen aikaan mm. resurssit, maailmantilanne sekä tarvikkeiden saatavuus oli aivan eri tasolla kuin nykyään. Kuten aiemmin

kertomastani on tullut esille, leikkimistä pidetään nykyään lapsen oikeutena sekä heidän päivän pääaskareenaan. Sata vuotta taaksepäin koko perhe hoiti kotia, omaan osaamiseensa suhteutettuna. Pääideana oli työteko sekä oman osuuden hoitaminen, eikä leikkiä ajateltu mitenkään erityisen tärkeänä osana lasten elämää. Koska aikaa oli vähemmän ja kodin resurssit olivat rajalliset, leluja ei myöskään löytynyt talosta kovin montaa. Leikkikaluja sai lähinnä merkkipäivinä sekä tuliaisina, joten niiden arvostus oli myös suurempaa. Tavallista oli myös se, että tuliaiset, kuten kauniit nuket, eivät olleet osa leikkiä, vaan enemmänkin ihailtava koriste hyllyllä. (Piironen, 2004, s. 372–373.). Myös luovuudella on oma osansa leikin historiassa. Tekemistä ja leikkivälineitä keksittiin saatavilla olevista materiaaleista itse ja aikaa vietettiin paljon ulkona luonnon helmassa. Lapset muun muassa veistelivät puiden jämäpaloista erilaisia figuureja sekä rakentelivat kaarnalaivoja purojen nopeuskisoihin. (Piironen, 2004, s. 372.).

Tänä päivänä ajat ovat täysin erilaiset. Nykyään esimerkiksi lelujen teollisuus on räjähtänyt ja päätavoitteeksi on kestävyuden tilalle vaihtunut tuottavuus. Leluja saa kaikkialta ja usein myös halpaan hintaan. Lastenhuoneiden laatikot pursuavat tavaraa, ja uusia leluja napataan mukaan jokaisella kauppakäynnillä, mikä on vaikuttanut haittaavasti lapsen tavaroiden arvostukseen sekä kohteluun. Joka paikkaan mukana kulkenut nalle jää nopeasti laatikonpohjalle uuden ”hienomman” tieltä ja sama kierre jatkuu. Leluja on myös lähes aina saatavilla. Tiensä leikkiin on löytänyt myös teknologian kehittyminen, jonka kautta perinteisen leikin rinnalle ovat nousseet lisäksi video- ja puhelinpelit sekä internetin käyttö. Käsittelen aihetta laajemmin luvussa 2.5.

Nykyään leikkimistä arvostetaan muun muassa merkittävänä opettajana, kehityksen tukijana sekä luovuuden mahdollistajana, ollen keskeisesti osana lasten jokapäiväistä arkea. On olemassa myös paikkoja, jotka on omistettu kokonaan leikille. Esimerkiksi päiväkotit on lapsille pääsääntöisesti paikka leikkiä sekä oppia, kehittyä ja ilmaista itseään sen kautta. Leikin arvostus näkyy myös muiden erilaisten, monipuolisten leikkipaikkojen tarjoamisena sekä jatkuvana kehittämisenä. Kaupungit ovat täynnä leikkipuistoja, joissa lapset saavat raitista ilmaa sekä tapaavat uusia ystäviä. Melko uutena ideana markkinoille ovat

tulleet myös sisäleikkipuistot, joissa lapset saavat temmeltää ympäri isoa hallia täynnä erilaisia leikkipaikkoja sekä järjestää vaikka syntymäpäiviä kavereilleen.

Vuosikymmenten saatossa leikkiä sekä sen vaikutuksia lasten kasvuun ja kehitykseen on lisäksi alettu tutkimaan laajemmin. Tutkimusten tulokset ovat vaikuttaneet leikin ymmärtämiseen sekä sen merkitykseen kokonaisvaltaisesti. Tutkimusten kautta esille tulleet tulokset on otettu mm. varhaiskasvatussuunnitelmassa huomioon ja tietoa on siten sovellettu varhaiskasvatuksen arkeen.

2.3 Aikuisen rooli leikissä

Aikuisella on leikissä monta eri roolia, mutta pääpiirteissään hän toimii leikin mahdollistajana. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaan aikuisen tulee vaalia lapsen leikkiä. Tämä edellyttää aikuiselta tietynlaista arvomaailmaa sekä toimintaa. Ensinäkin, leikin merkityksen sekä siihen liittyvän kehityksen ymmärtäminen on sen vaalimisen pohja, joka sisältää myös luonnollisesti leikin arvostamisen näkyen esimerkiksi sille oman ajan järjestämisenä. Toiseksi aikuiselta edellytettäviä toimia ovat myös leikin eri kehitysvaiheiden mukaisen suoran ja epäsuoran ohjaamisen tarjoaminen. Suorassa ohjaamisessa aikuinen on laajemmin mukana leikkiä, kun taas epäsuorassa leikin ohjauksessa hän toimii muun muassa tilojen järjestämisessä, leikkiajan mahdollistamisessa sekä leikkiin virittävien toimintojen, kuten retkien järjestämisenä. Lisäksi erilaisten leikkiympäristöjen sekä itse leikin tietoinen sekä säännöllinen havainnointi, kehittäminen sekä uudistusten tekeminen ovat osa leikin vaalimista. (Kirveslahti ym., 2014, s. 231–232.)

Myös leikkiin osallistumisella on leikin tärkeyden ymmärtämisessä iso vaikutus. Leikin merkitystä lasten arjessa voi hokea ja toistaa loputtomiin, mutta vasta itse leikkimällä aikuisen mieleen palautuu sen vahvuus sekä syvälinen merkityksellisyys. Osallistuminen antaa aikuiselle arvokasta tietoa leikin eri ulottuvuuksista, vahvistaa heidän luottamussuhdettaan sekä antaa mahdollisuuden liittyä lapsen identiteettiin vaikuttavaan dialogiin. Aikuisen ja lapsen

yhteisleikki voidaan ajatella pieninä askeleina kohti yhteisiä seikkailuja. Ensimmäinen askel on leikin todistaminen eli sen seuraaminen ja kuuntelu. Leikkiä todistamalla pyritään sen kokonaisvaltaiseen ymmärtämiseen. Seuraava askel astutaan yhdessä lasten kanssa ja siinä aikuinen tulee mukaan leikkiin. Tavoite on omien oivalluksien ja leikillisen viestinnän kautta parantaa vuorovaikutusta sekä kehittyvää leikkikertomusta. Viimeisenä, kolmantena askeleena yhteiset leikkikokemukset alkavat jäsentyä pidempiaikaisiksi kertomuksiksi. Yhteinen leikki siis kehittää molempia, lapsia ja aikuisia. Lisäksi se edistää myös kokonaisvaltaista hyvinvointia sekä ryhmän yhteisöllisyyttä. On tärkeä muistaa, ettei leikille ole olemassa valmista manuaalia, vaan aikuinen saa itse luoda polkunsä yhteiseen leikkiin. (Pursi ym., n.d.)

2.4 Leikin luokittelu

Leikki on aihe, jota ei voida luokitella vain yhdellä tavalla. Esimerkkitapa leikin luokittelusta on jakaa se erilaisiin lajeihin. Näitä ovat esineleikki, omaehtoinen luova leikki sekä sääntöleikki. Esineleikki on lajeista ensimmäinen. Vauvan leikki alkaa omien käsien sekä jalkojen hahmottamisesta ja tutkimisesta. Pikkuhiljaa hän alkaa kokeilemaan ja tarkkailemaan esineitä sekä niiden käyttöä samalla tavalla, toimien myöhemmin esineelle tyypillisellä tavalla. Kun lapsi seuraa ja sitten jäljittelee aikuisen toimintaa, syntyy toimintaleikkiä, jossa esineillä tapahtuva toiminta on keskiössä. Esineleikissä tyypillistä on erityisesti erilaisista esineistä sekä materiaaleista, kuten palikoista ja hiekasta rakentaminen. (Kirveslahti ym., 2014, s. 228–229.).

Toinen laji on omaehtoinen luova leikki. Omaehtoinen leikki on pääasiassa lapsen kuvittelun sekä mielikuvituksen ympärille rakennettua toimintaa, kuten omaehtoisesti kehrittelemää näytelmää, erilaisten roolien esittämistä sekä esineiden korvaamista toisella. Viimeisenä osana leikin lajeihin kuuluvat sääntöleikit, jotka käsittävät lisäksi draamaleikin sekä didaktisen leikin eli oppimistarkoitukseen suunniteltu leikki. (Åkerfelt T-L & Laitinen M., 2016, s. 17.). Niimensä mukaan leikkeihin kuuluvat siis aina tietyt säännöt, joiden mukaan leikissä toimitaan. (Kirveslahti ym., 2014, s. 228–230.).

Leikin voi jaotella myös luoviin leikkeihin, joihin kuuluvat näytelmälliset leikit sekä rakenteluleikit. Näytelmällinen leikki sisältää mm. satujen kerrontaa, draamaa sekä teatteria. Lapset kokeilevat leikeissään monia eri rooleja sekä toteuttavat näkemäänsä, jolloin myös mielikuvitushahmojen roolit alkavat tuntumaan samaistuttavilta. Näytelmällisissä leikeissä pohjana oleva tarina tarjoaa leikkijälle esikuvan sekä säännöt ja roolin sille, mitä leikissä voi tapahtua. Näytelmäleikit ovat summa lapsen luovaa leikkiä, sääntö, rooli- ja mielikuvitusleikkiä, lasten ja aikuisen kokemuksia sekä aiheen tuomaa sisältöä. (Helenius & Lumme-lahti, 2013, s. 123–124.)

Toinen osa luovista leikeistä käsittää siis rakenteluleikit. Lapset pitävät erilaisista materiaaleista, niiden kokeilusta ja niistä rakentelusta. Rakenteluleikissä syntyy lisäksi aina jokin näkyvä lopputulos, joka luo lapselle tärkeitä onnistumisen tunteita sekä luo tulevaisuudelle tavoitteita. Rakentelijalta vaaditaan kokonaisuuden hahmottamista, hienomotorisia taitoja sekä asioiden analysointia. Säännöllisellä rakenteluleikkiin osallistumisella onkin havaittu positiivista vaikutusta myös visuaalis-spatiaalisten taitojen eli muotojen tai kappaleiden hahmottamisessa. Itse rakenteluleikit voidaan vielä jakaa kahteen osaan: leikkiä varten rakenteluun, jossa leikkiä varten käytetään apuna esim. huonekaluja sekä varsinaisilla materiaaleilla rakenteluun, jossa ohjeena voi olla joko valmis malli tai omasta mielikuvituksesta kehitetty rakennelma. (Helenius & Lumme-lahti, 2013, s. 135–139.)

Ranskalainen kirjailija Roger Caillos taas jakaa leikin neljään luokkaan: hui-maukseen, kilpailuun, sattumaan sekä fantasiaan. Ensimmäinen niistä on llinks- leikit eli huimaus, joissa huimausta voidaan kokea fyysisesti tai henki- sestä. Lisäksi siihen kuuluu sääntöjen tahallinen rikkominen, jonka takia aikuiset usein rajoittavat näitä leikkejä. Toisena ovat Agon-leikit eli kilpailu, johon kuuluvat yhdessäolo, perinneleikit sekä leikkimielinen kilpaileminen. Seuraa- vana on Alea-leikki eli sattumaan perustuva menestyminen, josta voidaan käyttää esimerkkinä vaikka lorun kautta hipaksi jäänyt. Neljäs ja viimeinen luokka on Mimicry-leikit, joka perustuu fantasiaan ja mielikuvitukseen. Näissä

leikeissä sankarileikit sekä hyvän ja pahan taistelu ovat usein keskiössä. (Åkerfelt & Laitinen, 2016, s. 15.)

2.5 Leikkimisen loppuminen

Leikillä ja leikkimisellä on myös päätepisteensä. Kun lapsi kasvaa ja kehittyy, jäävät vanhat lempilelut sekä niillä leikkiminen sivuun ja uudet kiinnostuksen kohteet ottavat sen paikan. Meidän kaikkien elämässä tulee eteen siis vaihe, jossa leikkiminen menettää merkityksensä ja kaikki siihen liittyvä aletaan kokea ”lapsellisena” tekemisenä. Nykyään puheeksi on myös tullut paljon lapsuuden lyheneminen ja se, että ”aikuistuminen” tapahtuu paljon aikaisemmin. Lapsuus on siis ikävaihe, joka voidaan määritellä muun muassa vauvaiästä murrosiän alkamiseen. Kuten aiemmin kerroin, lapsuus on lapselle kehittymisen, uusien kokemusten, vapauden ja mielikuvituksen aikaa. Leikkiminen näyttää lapsuudessa suurta roolia, sillä se on erilaisten osa-alueiden kehityksessä keskeinen oppimisen väline.

Varsinkin teknologian kehityksellä on ollut lapsuuden lyhenemiseen suuri vaikutus. Tiensä lasten arkeen ovat löytäneet pelikonsolit, television katselu sekä suurimpana ja ehkä negatiivisimpana vaikuttajana sosiaalinen media. Yhä nuoremmalla lapsella on esimerkiksi oma puhelin, jossa on pääsy internetin uumeniin. Yleistynyt sosiaalisen media käyttö luo lapselle paineita kuulua joukkoon sekä luo vääristyneitä käsityksiä esimerkiksi omasta kehosta. Lisäksi internetti on täynnä tietoa, jota lapsi ei vielä osaa jäsentää totuudenmukaiseksi. Ruudun jatkuva tuijottaminen voi aiheuttaa jopa riippuvuutta, joka voi ilmetä muun muassa ärsyyntyneisyytenä, eristäytymisenä sekä väsymyksenä. (Karpersky.fi, n.d.). Lapsuuteen kuuluu myös oleellisesti yhdessä ystävien kanssa oleskelu ja temmeltäminen. Tämä merkittävä sosiaalinen vuorovaikutus onkin siirtynyt pitkälle vain puhelimen sekä pelien kautta tapahtuvaksi kommunikatioksi. Pelataan sekä jutellaan yhdessä, mutta kuitenkin erikseen. Lisäksi verkon kautta ystäväystytään usein myös tuntemattomien kanssa, mikä altistaa lapsen vaarallisille tilanteille. Sosiaalinen media sekä erilaiset pelit siis

altistavat lapsen sisällölle, josta varhaiskasvatusikäisen ei kuuluisi edes vielä tietää. (Karpersky.fi, n.d.)

Yllä mainittujen lisäksi lapsen kiinnostukseen vaikuttaa luonnollisesti myös leikkikaveri tai sen puute. Nykyään vanhemmilla ei ole vanhaan verrattuna aikaa tai kiinnostusta keskittyä lapsen leikkiin muun muassa töiden sekä muiden kotiaskareiden ohella. Usein kotiin tullessa päälle laitetaan jokin lastenohjelma, johon lapsi hiljaa keskittyy. Ruudun tuijottamiseen voi mennä yhdellä kertaa jopa tunteja, mikä vaikuttaa esimerkiksi lapsen itsesäätelytaitojen kehittymiseen. (Terveystalo, 2023.). Tällöin lapsi tavallaan ohjataan tietoisesti pois myös mahdollisesta yksinleikistä.

3 LEIKKI KASVUN JA KEHITYKSEN LÄHTEENÄ

3.1 Leikki osana kasvua ja kehitystä

Lapsen ensimmäinen kokemus leikistä tulee aikuisen ja lapsen yhteisen toiminnan kautta, jossa aikuinen hakee lapseen kontaktia fyysisen kosketuksen sekä katseen avulla. Lapsen kanssa leikkiminen, kosketus sekä juttelu luovat lapselle ilon tunteita sekä kokemuksia vuorovaikutuksen perusteista. Keskeistä on aikuisen läsnäolo sekä katse. Seuratessaan aikuisen eleitä, suuta sekä äänenpainoa lapsi alkaa hahmottamaan leikin kulkua sekä oppimaan, mitä seuraavaksi tapahtuu. Kun puhutaan varhaiskasvatuksesta ensimmäisen ikävuoden lopussa lapsi alkaa ymmärtämään erilaisten esineiden käyttötarkoituksia ja alkaa jäljitellä seuraamaansa toimintaa. Tämän ikäisille ideaaleja ovat leikit, joissa lapsi voi toimia konkreettisia asioita jäljittelevien välineiden, kuten kotileikin kattiloiden ja lusikoiden kanssa. Tällöin hänelle alkaa syntyä käsitys esineillä tapahtuvasta leikistä. (Vihunen ym., 2013, 160–162.)

Kun esineiden käyttötarkoitus on huomattu, seuraavana on vuorossa kuvitteluleikit. Lapsi tarvitsee kykyä kuvitella, jotta hän voi muistella, suunnitella sekä

luoda mielikuvia ja lopulta toimia niiden mukaan. Lapsi leikkii alkuun itse kuvitteellisessa tilanteessa, jossa hän esimerkiksi puhuu leikkipuhelimella vanhemmalleen. Pikkuhiljaa hän oppii myös konkreettisten esineiden korvaamisen toisella esineellä. Leikkipuhelimen voikin korvata vaikka samankokoisella puupalikalla. Tässä vaiheessa lapselle on siis kehittynyt kyky kuvitella. Nämä kuvitteluleikit kulkevat vielä esiopetusikään asti lapsen mukana ensisijaisina leikki-
muotoina säilyen tärkeinä vielä aikuisuuteen asti. (Vihunen ym., 2013, s. 162.)

Kävelemään oppinut lapsi liikkuu paljon ja tutkii koko ajan ympäristöään saaden sitä kautta erittäin merkityksellisiä oppimiskokemuksia. Hän kiertelee, kokeilee ja katselee asioita eri näkökulmista saaden itselleen käsityksen esineiden pysyvyydestä, vaikka ne näyttäisivät eri suunnista erilaisilta. Tässä iässä lapsi ihannoi tavaroiden kantamista ja hänen kanssaan voidaankin harjoitella myös ota-anna-leikkejä, jotka opettavat lasta sanomaan kiitos ja ole hyvä. (Vihunen ym., 2013, s. 162.)

Seuraavana ominaisiksi tulevat roolileikit, joiden kautta lapsi oppii eläytymään toisen ihmisen maailmaan. Roolileikki vaatii lapselta muun muassa kykyä suunnitella mitä hän haluaa tehdä ja mikä hän haluaa olla. Lisäksi se vaatii keskittymistä sekä kykyä sopeutua yhteisiin leikin sääntöihin. Koska kyseinen leikki on monia taitoja vaativaa, on aikuisen tuki usein tarpeen esimerkiksi roolien sopimisessa tai juonen etenemisessä. Erilaisten välineiden ja leikkipaikkojen tarjoaminen innostavat lasta sekä mahdollistavat monipuolisen ja luovan leikin. (Vihunen ym., 2013, 162–163.)

Kuvaan astuvat n. 4-ikävuodesta eteenpäin juonelliset kertomusleikit. Lapset voivat leikkiä itse keksittyjä tarinoita, jotka voivat liittyä esimerkiksi lasten kuulemiin satuihin, kokemuksiin ja toiveisiin. Lasten ja aikuisten yhteisen leikkitoiminnan kautta voidaan perehtyä kirjallisuuteen ja sitä kautta satujen maailmaan. Seuraavana ja viimeisimpänä mukaan astuvat sääntöleikit. Näissä leikeissä pääideana ovat säännöt sekä niiden tosissaan noudattaminen. 5–6 vuoden ikäiset alkavat jo ymmärtämään sääntöjen luonnetta sekä pystyvät nauttien leikkimään niiden verukkeella. (Vihunen ym., 2013, s. 163.)

3.2 Leikki ja lapsen kehitys

Varhaiskasvatusikä on ratkaisevaa aikaa lapsen kasvun ja kehityksen kannalta. Leikillä on keskeinen merkitys lapsen kehityksessä vahvistaen erilaisia kehityksen osia. Lapsi on luonnostaan kiinnostunut liikkumaan. Vaikka motorinen eli liikunnallinen kehitys määräytyy pitkälle keskushermoston, luuston, lihasten sekä perimän kautta, on myös ulkopuolisten virikkeiden sekä motivaatiota lisäävien seikkojen tarjoaminen keskeistä. (Ojanen ym., 2010, s. 123.). Motorista kehitystä tukeva leikki, kuten tukee muun muassa lihasten vahvistumista, aistien kehitystä, silmien ja käsien yhteistyötä sekä karkea- ja hienomotoriikkaa. Jotta muut osat voivat kehittyä, on lapsen ensin hallittava oma kehonsa sekä tiedostettava sen yhteys ympäröivään maailmaan. Motorinen kehitys luokittelee pohjan muulle kehitykselle sekä oppimiselle. (Leikkien.fi, n.d.)

Kognitiivinen eli tiedollinen kehitys tarkoittaa tiedon käsittelyä sekä sen kehitystä. Kognitiivinen kehitys sisältää muun muassa kielen, muistin, ajattelun sekä havaintotoiminnot, joten se näyttelee kasvaessa suurta roolia. Kun lapsi leikkii, hän käyttää kaikkia aistejaan. Havaintojensa avulla lapsi tutustuu ja saa tietoa ympäröivästä maailmasta osaten pikkuhiljaa käsitellä sekä yhdistää saamia tietoa kokonaisiksi teemoiksi. Siinä samassa lapsi oppii myös toimimaan saamansa tiedon saralla. (Ojanen ym., 2010, s. 134.). Lapsen maailmaan kuuluu oleellisesti myös mielikuvituksen kehitys, jota kielen kehitys laajalti tukee. Muun muassa monipuoliset leikkivälineet tarjoavat lapselle tärkeitä virikkeitä kognitiivisen kehityksen tueksi. (Leikkien.fi, n.d.)

Yksi merkittävä osa kokonaisvaltaista kehitystä on persoonallisuus. Persoonallisuus on monien eri osa-alueiden, kuten temperamentin, kehon rakenteen ja minäkäsityksen summa, joka muuttuu ja kehittyy koko ihmisen elämän ajan. (Ojanen ym., 2010, s. 144–145.). Persoonallisuuden kehitykseen vaikuttaa merkittävästi myös lapsuuden kiintymyssuhde eli vanhempien, erityisesti äidin suhde lapseensa. Leikki antaa lapselle mahdollisuuden rakentaa omaa itseään sekä minäkuvaansa erilaisten roolien kokeilemisen sekä niiden omaksumisen kautta. Lisäksi hän saa elää uudelleen jo kokemaansa sekä käsitellä niiden herättämiä tunteita. (Leikkien.fi, n.d.)

Kehityksen osa-alueisiin kuuluu lisäksi sosiaalinen kehitys. Vähitellen leikki kehittyy yksinleikistä rinnakkaisleikin kautta yhteisleikiksi. Muiden lasten kanssa keksitty yhteinen leikki opettaa lapselle tärkeitä vuorovaikutustaitoja, kuten muiden huomioon ottamista, tasavertaisuutta sekä sääntöjen noudattamista. (Leikkien.fi, n.d.). Lapsuusajan kaverisuhteet ovat tärkeitä pitkälle aikuisuuteen asti ja usein näiden yhteisten leikkihetkien kautta lapsi löytääkin sen ensimmäisen ystävänsä. Kaverisuhteiden onkin todettu vahvistavan lapsen minäkuvan kehitystä, joten muun muassa siksi yhteisleikkeihin panostaminen sekä niiden mahdollistaminen on varhaiskasvatuksessa tärkeää. (Ojanen ym., 2010, s. 167.)

4 VARHAISKASVATUSSUUNNITELMAN PERUSTEET LINKITETTYNÄ LEIKKIIN

4.1 Varhaiskasvatussuunnitelma ja sen perusteet

Varhaiskasvatussuunnitelma on opetushallituksen laatima valtakunnallinen ohjeistus, joka velvoittaa varhaiskasvatuksessa työskenteleviä sitoutumaan varhaiskasvatukseen sekä sen perusteiden tavoitteiden, sisällön ja arvoperustan mukaiseen toimintaan päiväkodeissa, avoimessa varhaiskasvatuksessa sekä perhepäivähoidossa. Varhaiskasvatussuunnitelma määrittelee kaikille yhtenäiset ja tasa-arvoiset puitteet varhaiskasvatuksen toteuttamiselle käyttäen inklusiivista eli yhdenvertaisuutta sekä osallistavaa toimintatapaa. Varhaiskasvatussuunnitelman pohjalta laaditaan lisäksi sekä paikallinen että lapsen henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma eli vasu. Perusteita muutetaan sekä uudistetaan vastaamaan sen hetkistä varhaiskasvatustilaa. (Opetushallitus, n.d.)

4.2 Varhaiskasvatussuunnitelman yhteys leikkiin

Leikki on yksi varhaiskasvatuksen keskeisimpiä toimintatapoja. Varhaiskasvatussuunnitelman arvoperusta painottaakin ensisijaisesti lapsen oikeutta leikkiä sekä sen merkitystä osana lapsen kokonaisvaltaista kehitystä. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa kerrotaan leikin merkityksestä seuraavaa:

Varhaiskasvatuksen tehtävä on tarjota kaikille lapsille mahdollisuuksia erilaisiin leikkeihin. Leikki edistää lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia. Leikissä lapsi oppii, mutta lapselle itselleen leikki ei ole tietoisesti oppimisen väline vaan tapa olla ja elää sekä hahmottaa maailmaa. Kokemukset, jotka herättävät lapsissa tunteita, uteliaisuutta ja kiinnostusta, virittävät leikkiin.

Lapselle leikin merkitys syntyy leikistä itsestään. Leikki tuottaa lapsille iloa ja mielihyvää. Leikkiessään lapset ovat aktiivisia toimijoita: he jäsentävät ja tutkivat ympäröivää maailmaa, luovat sosiaalisia suhteita sekä muodostavat merkityksiä kokemuksistaan. Leikissä lapset rakentavat käsitystä itsestään ja muista ihmisistä. Leikkiessään lapset sekä jäljittelevät että luovat uutta ja muuntavat näkemäänsä. Samalla he mallintavat ja testaavat haaveitaan ja toiveitaan. Mielikuvitus mahdollistaa sen, että lapset voivat kokeilla erilaisia rooleja ja ideoita, joita he muuten eivät voisi toteuttaa. Leikkiessään lapset voivat käsitellä itselleen vaikeita kokemuksia. Leikissä on turvallista kokeilla, yrittää ja erehtyä.

Leikissä yhdistyvät keskeiset oppimista edistävät elementit: innostus, yhdessä tekeminen ja omien taitojen haastaminen. Leikki kehittyy ja saa eri muotoja kokemusten karttuessa. Henkilöstön ja lasten sekä lasten keskinäinen vuorovaikutus luovat perustan ajattelun ja kielen kehitykselle sekä kehittyville leikkitaidoille. Lapset havainnoivat, kokeilevat ja oppivat yhteisön sääntöjä leikissä. Ryhmässä leikkiessään lapset oppivat säätelemään tunteitaan ja tahtomistaan sekä huomioimaan toisten ihmisten näkökulmia. Yhteisöllisyys kasvaa leikin kautta ja vahvistaa myönteistä tunneilmastoa.

Leikki on varhaiskasvatuksen keskeinen työtapo. Pedagogisessa toiminnassa voidaan leikin juonen kehittelyssä ja leikkimaailmojen rakentamisessa yhdistää esimerkiksi draamaa, improvisaatiota tai satuja. Henkilöstön tulee tiedostaa keskittyneen tutkimisen, spontaanin luovan ilmaisun sekä vauhdikkaiden liikunta- ja

peuhausleikkien merkitys lasten hyvinvoinnille ja oppimiselle. Eri tilanteita voi rikastaa leikinomaisuudella. Lorut, sanaleikit, laulut ja yhteinen hassuttelu vahvistavat myönteistä ilmapiiriä, mikä tukee oppimista ja hyvinvointia.

Henkilöstön tehtävä on turvata leikin edellytykset inklusiivisten periaatteiden mukaisesti, ohjata leikkiä sopivalla tavalla ja huolehtia siitä, että jokaisella lapsella on mahdollisuus olla osallisena yhteisissä leikeissä omien taitojensa ja valmiuksiensa mukaisesti. Henkilöstön tulee suunnitelmallisesti ja tavoitteellisesti tukea lasten leikin kehittymistä sekä ohjata sitä joko leikin ulkopuolelta tai olemalla itse mukana leikissä. Henkilöstön fyysinen ja psyykinen läsnäolo tukee lasten välistä vuorovaikutusta ja ehkäisee ristiriitatilanteiden syntymistä.

Henkilöstön tulee havainnoida ja dokumentoida lasten leikkiä. Leikin havainnointi lisää henkilöstön ymmärrystä lasten ajattelusta ja kiinnostuksen kohteista sekä heidän tunteistaan ja kokemuksistaan. Havainnot käytetään leikin ja muun toiminnan suunnittelussa ja ohjaamisessa. Henkilöstöltä edellytetään herkkyyttä ja ammattitaitoa sekä sukupuolisensitiivisyyttä havaita lasten leikkialoitteita ja vastata niihin sopivalla tavalla.

Pitkäkestoiseen leikkiin tarvitaan aikaa, rauhaa ja tilaa sekä sopivia ja lasten saatavilla olevia leikkivälineitä ja materiaaleja. Oppimisympäristöjen tulee joustaa leikkien mukaan, sillä leikit eivät välttämättä pysy paikallaan niille nimetyissä tiloissa.

Lasten kulttuurin ja lapsille suunnatun median tunteminen auttaa henkilöstöä ymmärtämään lasten leikkejä. Myös erilaiset pelit sekä digitaaliset välineet ja sovellukset tarjoavat niihin monenlaisia mahdollisuuksia. Leikkiin kannustavassa oppimisympäristössä myös aikuinen on oppija. Henkilöstö keskustelee leikin merkityksestä ja lasten leikkeihin liittyvistä havainnoista huoltajien kanssa. Tällä tavoin voidaan edistää leikkien jatkumista kotona tai varhaiskasvatuksessa. (Varhaiskasvatuksen perusteet, 2022, s. 42–44.)

5 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS, TAVOITE JA TUTKIMUSKYSYMYKSET

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on perehtyä leikin merkitykseen lasten kehityksessä ja kasvussa varhaiskasvatuksessa sekä niitä koskevaan tutkittuun tietoon sekä kirjallisuuteen. Opinnäytetyön tavoitteena on koota yhteen olemassa olevaa tutkittua kirjallista tietoa koskien leikin merkitystä lasten kehityksessä ja kasvussa varhaiskasvatuksessa. Kirjallisuuskatsauksesta tuotetulla tiedolla päiväkodin hoitohenkilökunta voi vahvistaa omaa osaamistaan leikin merkityksestä lasten kehitykseen ja kasvuun.

Kirjallisuuskatsauksen tutkimuskysymykset ovat seuraavat:

1. Mitä merkitystä leikillä on lapsen kehitykselle ja kasvulle?
2. Miten leikkiminen vahvistaa lasten kokonaisvaltaista kehitystä ja kasvua?

6 KIRJALLISUUSKATSAUKSEN TOTEUTTAMINEN

6.1 Kuvaileva kirjallisuuskatsaus tutkimusmenetelmänä

Opinnäytetyön lähestymistapana on narratiivinen, kuvaileva kirjallisuuskatsaus. Narratiivinen kirjallisuuskatsaus on kuvailevan kirjallisuuskatsauksen alalaji ja se on metodisesti kevyin kirjallisuuskatsauksien muoto, jonka avulla pystyy antamaan perusteellisen kokonaisuuden käsiteltävästä aiheesta tai elävöittää käsiteltävän aiheen kehityskulkua sekä historiaa. Laajin toteuttamistapa on yleiskatsaus, jonka tarkoituksena on tiivistää aiemmin tehtyjä tutkimuksia yhdeksi johdonmukaiseksi kokonaisuudeksi. Narratiivinen kirjallisuuskatsaus auttaa ajantasaistamaan tutkimustietoa, jonka lopputulos on yksinkertainen sekä helppolukuinen. (Salminen, 2011, s. 7.). Narratiivisen

kirjallisuuskatsauksen lähtökohtana ei ole selvittää ilmiön yleisyyttä, vaan etsiä erilaisista tutkimuksista vastauksia siihen, mitä jo olemassa olevasta ilmiöstä tiedetään ja, mitkä ovat käsitteiden keskinäiset suhteet sekä ilmiön keskeinen konsepti. Narratiivisen kirjallisuuskatsauksen avulla voidaan tunnistaa lisäksi aihepiiriin liittyvää lisätutkimuksen tarvetta. Keskeisenä tavoitteena on jonkin ilmiön ymmärtäminen sekä ymmärretyn kuvaileminen uskottavasti ja perustellusti. (Vilka, 2023, luku 1.2.)

Kirjallisuuskatsaus menetelmänä jäsennetään neljän vaiheen kokonaisuudeksi, joita ovat 1) *tutkimuskysymyksen muodostaminen*, 2) *aineiston valitseminen*, 3) *kuvaailun rakentaminen* ja 4) *tuotetun tuloksen tarkasteleminen*. Keskeistä menetelmälle on, että sen jokainen vaihe etenee päällekkäisesti suhteessa toisiinsa. (Kangasniemi ym., 2013, s. 294.)

Kuvailevan kirjallisuuskatsauksen prosessi sekä sen erityispiirteet voidaan kokonaisuudessaan osoittaa kuvion 1 mukaisesti.

Kuvio 1. Kuvailevan kirjallisuuskatsauksen vaiheet ja erityispiirteet (mukaillen Kangasniemi ym., 2013, s. 294)

Tämä opinnäytetyö toteutettiin narratiivisena kirjallisuuskatsauksena, jotta saatiin yhtenäistettyä tutkittua tietoa leikin merkityksestä lapsen kehitykseen sekä kasvuun. Kirjallisuuskatsauksesta luotiin yleiskuva, joka sisältää kattavasti tutkimustietoa ja on lisäksi helppolukuinen. Narratiivista kirjallisuuskatsausta voidaan hyödyntää esimerkiksi varhaiskasvatuksen sosionomeille varhaiskasvatuksen tueksi. Lisäksi narratiivisen kirjallisuuskatsauksen avulla voidaan tunnistaa mahdollisia lisätutkimuksen tarpeita aiheeseen liittyen.

6.2 Tutkimusaineiston haku ja valinta

Opinnäytetyö on rajattu aiheeseen leikin merkitys lapsen kehityksessä sekä kasvussa. Ennen tiedonhakuja valittiin luotettavat tietokannat, joista etsittiin tietoa. Näitä olivat muun muassa Google Scholar, Samk Finna, PubMed sekä Theseus. Tutkimustietoa löytyi kattavasti eri tietokannoista. Tutkimustietoa lähdettiin etsimään lasten kehityksen ja kasvun eri osa-alueiden avulla, joihin leikillä on merkitystä.

Kirjallisuuskatsauksen aineistoa haettiin sisäänotto- ja poissulkukriteerien mukaisesti (Taulukko 1.). Valittavien tutkimuksien tuli olla suomenkielisiä tai englanninkielisiä. Aikavälinä hyväksytyille teoksille pidettiin 2018–2024, jotta saatiin ajankohtaisia tutkimuksia. Aineistojen tuli olla tieteellisiä artikkeleita, tasoltaan vähintään YAMK-opinnäytetöitä. Valittavien aineistojen teksti tuli olla kokonaan saatavilla. Aineistojen piti olla täysin saatavilla ilmaiseksi.

Sisäänottokriteerit	Poissulkukriteerit
Aineiston kieli suomi tai englanti	Aineiston kieli ei ole suomi tai englanti
Aineisto on julkaistu aikavälillä 2018–2023	Aineisto ei ole julkaistu aikavälillä 2018–2023
Aineisto on tieteellinen artikkeli, tasoltaan vähintään YAMK-opinnäytetyö	Aineisto ei ole tieteellinen artikkeli tai on AMK-opinnäytetyö
Aineisto on täysin ilmaiseksi saatavilla	Aineisto ei ole täysin ilmaiseksi saatavilla
Aineiston teksti on kokonaan saatavilla	Aineiston teksti ei ole kokonaan saatavilla

Taulukko 1. Sisäänotto- ja poissulkukriteerit

Kirjallisuuskatsauksen aineiston keräämistä varten muodostettiin sopivat hakusanat. Hakusanoina oli: *varhaiskasvatus, lapset, leikki, kehitys, kasvu, early childhood education, children, play, development* ja *growth*. Tarkoituksena oli löytää ajankohtaista tietoa leikin merkityksestä lapsen kehitykseen ja kasvuun.

Tiedonhausta valikoitui yhteensä yhdeksän tutkimusta eri tietokannoista. Valikoidut tutkimukset olivat suomenkielisiä, sillä opinnäytetyöhön sopivia englanninkielisiä tutkimuksia ei löytynyt. Tiedonhaku on kokonaisuudessaan esitetty liitteissä (LIITE 1).

Kirjallisuuskatsauksen tutkimusten luotettavuutta arvioitiin CASP-arviointikriteerien avulla (LIITE 2). Tarkistuslista koostuu kymmenestä kysymyksestä, joiden vastausvaihtoehdot ovat: kyllä, osittain tai ei. Kaksi ensimmäistä kysymystä ovat seulontakysymyksiä ja niihin pystyy vastaamaan pienellä perehtymisellä tutkimukseen. Jos vastaus molempiin kysymyksiin on ”kyllä”, on kannattavaa jatkaa tutkimuksen luotettavuuden arviointia. Kysymysten avulla lukija voi arvioida valikoitujen tutkimuksien luotettavuutta. Tämä tarkistuslista valittiin, koska kirjallisuuskatsaus on laadullinen tutkimus. (Nevala ym., 2014, s.9–10.)

CASP-arviointikriteerien avulla saatiin yhteensä yhdeksän tutkimusta, joista kaikki koostuivat kotimaisista tietokannoista (LIITE 1). Tiedonhausta valikoidut tutkimukset siis täyttivät CASP-arviointikriteerit. Tutkimusaineisto koostui yhdeksästä eri tutkimuksesta (LIITE 3).

6.3 Kirjallisuuskatsauksen aineisto

Aineistoon valittiin yhteensä yhdeksän tutkimusta, jotka vastasivat tutkimuskysymyksiin. Kirjallisuuskatsauksen aineisto on taulukoitu liitteisiin (LIITE 3).

Hanna Hillin (2018) tutkimuksen tarkoituksena oli lisätä varhaiskasvattajien tietämystä erilaisista lasten sosiaalisten ja tunnetaitojen tukimenetelmistä. Tavoitteena oli tutkia, miten varhaiskasvattaja tukee lapsia sosiaalisissa taidoissa sekä tunnetaidoissa. Tutkimuksen aineisto analysoitiin teoriaohjaavalla sisällönanalyysillä. Tutkimus toteutettiin integroivana kirjallisuuskatsauksena. Tutkimuksen tulosten mukaan varhaiskasvattajilla oli monia eri keinoja tukea lapsia sosiaalisissa taidoissa sekä tunnetaidoissa. Pedagogiikka sisältää

ihmissuhteet, leikin sekä ympäristön päiväkodissa. Leikillä oli suuri merkitys lasten sosiaalisten taitojen sekä tunnetaitojen tukemiseen. (Hilli, 2018, s. 2.)

Minna Vörlinin (2019) tutkielmassa tarkasteltiin, miten liikunta vaikuttaa lapsen kasvuun ja kehitykseen. Lisäksi tavoitteena oli vastata tutkimuskysymykseen; Miten voidaan tukea liikunnallisen elämäntavan muodostumista. Tutkimus toteutettiin kirjallisuuskatsauksena. Tutkimuksen tulosten mukaan liikunnalliset pelit ja leikit edistävät fyysisen aktiivisuuden lisäksi kognitiivisia toimintoja, sosiaalisia sekä motorisia taitoja. Erityisesti fyysinen aktiivisuus ja motoriset taidot kehittyvät yhteisvaikutuksessa toisiinsa. Motoriset taidot taas ovat yhteydessä lapsen kokonaiskehitykseen ja siten erittäin tärkeä osa uusien taitojen oppimisprosessia. (Vörlin, 2019, s. 2.)

Silja Järvenpään (2023) tutkielmassa tarkoituksena oli tutkia lasten sosiaalisten taitojen kehittymistä, siihen liittyvää tuen tarvetta sekä erityisesti tähän tuen tarpeeseen vastaamista varhaiskasvatuksessa. Tavoitteena oli tarkastella aiheeseen liittyvää tieteellistä kirjallisuutta sekä aiempia tutkimuksia pedagogisista menetelmistä ja toimintatavoista, joilla pystytään tukemaan lapsien sosiaalisten taitojen kehittymistä varhaiskasvatuksessa. Tutkielman avulla saatiin yleiskäsitys lasten sosiaalisten taitojen kehityksestä sekä sen tukemisesta varhaiskasvatuksessa. Tulosten mukaan tavoitteellinen ja suunnitelmallinen sosiaalisten taitojen harjoittelu sekä pienryhmätoiminta edistävät lasten sosiaalisten taitojen kehittymistä. Taitojen kehitystä tukeva pedagogiikka osallistaa lapsia ja mahdollistaa heidän itseilmaisunsa. Pedagogiikkaan sisältyy lasten leikki, joka tukee sosiaalisten taitojen kehittymistä. (Järvenpää, 2023, s. 2.)

Tiia Ohtonen (2020) tarkasteli tutkielmassaan, miten fyysisen aktiivisuuden suositukset toteutuvat varhaiskasvatuksessa sekä miten lasten fyysistä aktiivisuutta voitaisiin tukea. Tutkimus toteutettiin systemaattisena kirjallisuuskatsauksena. Tuloksissa nousi esille, että vain harva lapsista täyttää varhaisvuosien fyysisen aktiivisuuden suositukset. Tuloksista nähtiin myös monia lasten fyysistä aktiivisuutta tukevia keinoja liikuntakasvatuksen lisäksi, kuten esimerkiksi fyysinen ympäristö, leikki, ulkoilu sekä aikuisen läsnäolo. Leikkiminen kuuluu olennaiseksi osaksi lasten fyysiseen aktiivisuuteen. Ulkoleikit ovat merkittävä osa intensiiviselle oppimiselle, sillä erilaiset ulkona tapahtuvat leikit

kuormittavat lapsen elimistöä fyysisesti enemmän kuin huomaamatta. (Ohtonen, 2020, s. 2 & 25–27.)

Tiina Nurmela (2020) selvitti tutkielmassaan, millaisia vaikutuksia luonnonympäristöllä on lapsen kasvuun, kehitykseen sekä hyvinvointiin. Tutkielmassa selvitettiin myös, onko säännöllisellä toimimisella luonnonympäristössä suuri merkitys. Tarkastelun kohteena olivat varhaiskasvatukseen käyvät lapset, ja erityisesti ne asiat, jotka vaikuttavat lapsen kasvuun ja kehitykseen sekä miten ne yhdistyvät luonnon vaikutusten kanssa. Tutkimus toteutettiin kuvailevana kirjallisuuskatsauksena. Tutkimusten tulosten perusteella luonnonympäristö tukee lasten kehitystä kokonaisvaltaisesti sekä edistää lapsen fyysisen ja motorisen kehityksen lisäksi kognitiivisia ja sosiaalisia taitoja. Varhaiskasvatuksessa yksi osa-alue on ympäristökasvatusta, johon sisältyvät lasten ulkoleikit, ollen yksi monista edellytyksistä lapsen terveille kehitykselle. (Nurmela, 2020, s. 2 & 15.)

Mona Wibergin (2021) tutkielman tarkoituksena oli selvittää, miten lasten itsesäätelytaidot ilmenevät varhaiskasvatuksessa sekä, miten varhaiskasvattajat kokevat tilanteet, joissa lapsen itsesäätelytaidot eivät riitä hallitsemaan tilannetta. Tutkielman tavoitteena oli havainnollistaa, miten itsesäätelytaidot näyttäytyvät varhaiskasvatuksen leikki- ja opetustilanteissa. Tutkimusaineisto kerättiin havainnoimalla lapsiryhmää kuuden tunnin ajan sekä haastatteleamalla kahta varhaiskasvatuksen opettajaa. Tutkimus toteutettiin monimenetelmällisenä tutkimuksena ja analysoitiin teoriapohjaisen sisällönanalyysin keinoin. Tutkimustuloksista nähtiin, että lasten itsesäätelytaidot ilmenevät päivittäin arkipäiväisissä tilanteissa, erityisesti vuorovaikutustilanteissa sekä keskittymistä ja tarkkaavaisuutta vaativissa tilanteissa. Tutkielmassa itsesäätelytaidot olivat vahvasti yhteydessä lasten leikkihetkiin. (Wiberg, 2021, s. 2.)

Kalle Leinonen (2021) tutki, mitä vaikutuksia musiikkileikillä on varhaiskasvatukseen käyvän lapsen sosioemotionaaliseen kehitykseen. Tavoitteena oli rakentaa kokonaiskuvaa musiikkileikin vaikutuksista varhaiskasvatukseen käyvän lapsen sosioemotionaaliseen kehitykseen. Tutkimus toteutettiin integroivana kirjallisuuskatsauksena. Tutkimustulosten mukaan musiikkileikillä on paljon positiivisia

vaikutuksia lapsen sosioemotionaaliseen kehitykseen. Tulosten mukaan erityisesti itsesäätely-, tunteidensäätely- sekä musiikin lukutaidot kehittyvät musiikkileikin vaikutuksista. Lisäksi kärsivällisyys, sosiaalinen kanssakäyminen ja kielellinen älykyys kehittyvät. Musiikki lisäksi motivoi sekä luo lapsille positiivisia tunteita. (Leinonen, 2021, s. 2.)

Aino-Elina Markuksen (2021) tutkielmassa tarkoituksena oli perehtyä varhaiskasvatuksen taidekasvatukseen lapsen kielenkehityksen tukena. Tutkielman tavoitteena oli selvittää, miten lapsen kieli ja puhe kehittyvät sekä kuinka varhaiskasvatuksen taidekasvatus tukee näitä taitoja. Taidekasvatus on moninainen osa lapsen kokonaisvaltaista kasvua ja kehitystä. Tutkimus toteutettiin integroivana kirjallisuuskatsauksena. Tuloksista nähtiin, että varhaiskasvatuksen taidekasvatuksella on suuri merkitys lapsen kielenkehitykselle, sillä se kehittää lapsen kielellisiä taitoja sekä kielellistä tietoisuutta. Tutkielman mukaan erityisesti musiikilla ja sanataiteella on merkittävä vaikutus lapsen kielellisten taitojen kehitykselle. Taidekasvatus sekä musiikkikasvatus kuuluvat varhaiskasvatuksen osa-alueisiin, ja ne yhdistyvät erilaisiin leikkeihin, esimerkiksi roolileikkeihin, yhteislauluihin tai askarteluhetkiin. (Markus, 2021, s. 2.)

Anna Nyholm (2018) tutki diplomityössään, kuinka tilasuunnittelulla pystytään tukemaan varhaiskasvatuskäisten lasten kokemusperäistä oppimista ja kehitystä. Oppimisympäristön avulla tuetaan lasten fyysistä, kognitiivista, sosiaalista sekä motorista kehitystä. Tavoitteena oli helpottaa päiväkotisuunnittelua kokoamalla lasten tarpeet päiväkotitiloja luonnehtiviksi pääpiirteiksi. Päiväkotiarkkitehtuurilla pystytään tukemaan erityisesti lasten leikkiä ja muita toimintoja, jotka ovat oppimisen sekä kehityksen pääpiste. Oppimisympäristö on siis suoraan yhteydessä leikkiin. Hyvän oppimisympäristön avulla monipuoliset leikit ovat mahdollisia, jotka taas motivoivat lapsia leikkimään. (Nyholm, 2018, s. 8.)

6.4 Tutkimusaineiston analyysi

Kirjallisuuskatsauksissa käytetään sisällönanalyysiä riippumatta siitä, analysoidaanko tutkimuskohteesta määrällistä vai laadullista tietoa. Tutkittavaksi

valitaan kirjallisuuskatsauksen kannalta merkittävät tutkimukset. Hakuprosessin jälkeen sisällönanalyysissä tulisi olla analyysin kohteena ne tutkimukset, joiden avulla pystytään vastaamaan tutkimuskysymyksiin. Sisällönanalyysi koostuu kolmesta vaiheesta, joita ovat analyysin valmistelu, organisointi ja raportointi. Analyysin valmistelussa tiedot järjestetään sellaiseen muotoon, jossa niitä voi tutkia, eli tunnistamis- ja seulontavaiheisiin. Järjestämisvaiheessa selvitetään tutkimusten aiheet, teoriat, menetelmät, tavoitteet sekä mahdolliset riippuvat muuttujat. Analyysin organisoinnissa eli toisessa vaiheessa siirrytään aineistosta löytyneistä sekä tutkimuskysymyksen kannalta olennaisista havainnoista johtopäätöksiin ja tuloksiin. Raportointivaiheessa analyysi sekä tulokset kuvataan ja havainnollistetaan siten, että kirjallisuuskatsaus on toistettavissa. (Vilka, 2023, luku 3.1.)

Laadullista sisällönanalyysiä voidaan käyttää kaikissa laadullisissa tutkimuksissa, eli myös kuvailevassa kirjallisuuskatsauksessa. Tällä analyysimenetelmällä pyritään saamaan tutkittavasta ilmiöstä kuvaus yleisessä sekä tiivistetyssä muodossa. Laadullisen aineiston sisällönanalyysi voidaan jakaa aineistolähtöiseen ja teorialähtöiseen analyysiin. Aineistolähtöisessä analyysissä pyritään luomaan tutkimusaineistosta teoreettinen kokonaisuus, kun taas teorialähtöinen analyysi on perinteinen analyysimalli, joka nojaa johonkin tiettyyn malliin tai teoriaan. Aineiston analyysistä taas voidaan käyttää nimeä aineistolähtöinen eli induktiivinen tai teorialähtöinen eli deduktiivinen (Tuomi & Sarajärvi, 2018, luku 4.4.)

Koska tämä opinnäytetyö on kirjallisuuskatsaus, aineisto valittiin eksplisiitisti eli aineiston haku tehtiin eri tietokannoista, hyödyntäen sisäänotto- ja poissulkukriteerejä. Aineistoa analysoitiin sisällönanalyysin avulla. Sisällönanalyysiä varten valittujen tutkimusten tutkimustulokset ovat koottu taulukoksi (LIITE 3). Käytetty aineisto analysoitiin aineistolähtöisellä sisällönanalyysimenetelmällä, tutkimuskysymykset koko ajan huomioiden. (Tuomi & Sarajärvi, 2018, luku 4.4.3.) Tässä opinnäytetyössä aineistosta etsittiin vastauksia leikin merkitykselle lapsen kehityksessä ja kasvussa. Lisäksi haettiin vastausta kysymykseen, miten leikkiminen vahvistaa lasten kokonaisvaltaista kehitystä sekä kasvua.

Opinnäytetyöhön valitut tutkimukset olivat luonteeltaan erityyppisiä, joten induktiivinen sisällönanalyysi soveltuu parhaiten aineiston analyysimenetelmäksi. Tutkimuskysymykset mielessä pitäen tässä kirjallisuuskatsauksessa käytettiin teemoittelua, joka soveltui katsaukseen hyvin. Mukaan valitut tutkimukset luettiin useaan kertaan läpi muistiinpanoja tehden. Keskeiset tulokset, asiakokonaisuudet sekä ilmaukset kerättiin niin, että ilmaisut ja asiakokonaisuudet saatiin pelkistettyä. Samankaltaiset ilmaisut ryhmiteltiin, joista muodostui erilaisia alateemoja. Luokittelua jatkettiin siten, että alateemoja yhdistettiin niin pitkälle kuin mahdollista tietoa menettämättä. Tällä tavoin alateemoista saatiin muodostettua neljä yläteemaa. Luokitellun aineiston perusteella luotiin pääteema, joka käsittää kokonaisuudessaan leikin merkityksen lapsen kehitykseen ja kasvuun. (Tuomi & Sarajärvi, 2018, luku 4.4.3.)

Opinnäytetyössä aineistolähtöisen sisällönanalyysin avulla saadut tutkimustulokset esitettiin teemoittain. Aineistojen tarkastelussa perusteltiin ja verrattiin tutkimusten tuloksia sekä johtopäätöksiä. Valitut teemat antoivat vastauksia opinnäytetyön tutkimuskysymyksiin. Yläteemoiksi nousivat: leikin merkitys lapsen fyysiseen kehitykseen ja kasvuun, leikin merkitys lapsen motoriseen kehitykseen ja kasvuun, leikin merkitys lapsen kognitiiviseen kehitykseen ja kasvuun sekä leikin merkitys lapsen sosiaaliseen kehitykseen ja kasvuun. Pääteemana kirjallisuuskatsaukselle on leikin merkitys lapsen kehitykseen ja kasvuun. Teemoittelusta muodostettiin kuvio, joka sisältää alateemat, yläteemat sekä pääteeman. Teemoittelu on kokonaisuudessaan liitteissä (LIITE 4).

7 KIRJALLISUUSKATSAUKSEN TULOKSET

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli perehtyä leikin merkitykseen lasten kehityksessä ja kasvussa varhaiskasvatuksessa sekä niitä koskevaan tutkittuun tietoon sekä kirjallisuuteen. Kirjallisuuskatsauksen tulokset on saatu käyttämällä aineistolähtöistä sisällönanalyysiä. Tässä luvussa esitetään tutkimuksen

keskeisimmät tulokset sekä vastaukset tutkimuskysymyksiin: mitä merkitystä leikillä on lapsen kehitykselle ja kasvulle sekä miten leikkiminen vahvistaa lapsen kokonaisvaltaista kehitystä ja kasvua. Tulokset on jaettu teemoittelun mukaan neljään teemaan niin, että ne vastaavat tutkimuskysymyksiin.

7.1 Leikin merkitys lapsen fyysiseen kehitykseen ja kasvuun

Varhaiskasvatusikäisen lapsen liikunta tarkoittaa fyysisesti aktiivista leikkiä. Liikunta voidaan nähdä oppimisen välineenä, sillä lapsi oppii liikunnasta, mutta myös sen avulla uusia taitoja. (Ohtonen, 2020.) Liikunnalliset pelit ja leikit kuuluvat lapsen fyysisen kehityksen sekä kasvun tukemiseen. Erityisesti ulkotiiloissa tapahtuvat leikit ovat yhteydessä lapsen fyysiseen kehitykseen ja kasvuun, koska ulkona on enemmän tilaa fyysiselle aktiivisuudelle. Tehokkaimmaksi tavaksi lisätä lapsen fyysistä aktiivisuutta on todettu olevan omaehtoinen liikunta ja ulkoilu. (Vörlin, 2019.) Liikkuessa lapsen liikkeet kehittyvät, joita ovat esimerkiksi juokseminen, kiipeäminen sekä pomppiminen. Lapsen lihakset kasvavat ja vahvistuvat liikunnan avulla sekä liikkuvuus paranee. (Nyholm, 2018.)

Liikkuessaan ja leikkiessään lapsen tuki- ja liikuntaelimistö vahvistuu. Ulkona tapahtuvissa leikeissä lapsella on mahdollisuus saada uusia kokemuksia sekä koetella omia fyysisiä rajojaan. Lapsi oppii fyysisen aktiivisuuden avulla erilaisia tapoja liikkua sekä hallita kehoaan, lisäksi lapsen nopeus ja tasapaino kehittyvät. Riittävä fyysinen aktiivisuus auttaa lasta kehittymään ikäkautensa edellyttämällä tavalla. (Ohtonen, 2020.)

Lapsen fyysisen aktiivisuuden tunnetaan olevan tavanomaisen fyysisen kehityksen ja kasvun edellytys. Fyysisen aktiivisuuden avulla lapsen keuhonhallintaa kehitetään sekä sopeutetaan lapsen fyysisen kasvun mukana tulevien muutoksien mukaan. (Vörlin, 2019.) Lapsen fyysinen aktiivisuus tukee myös lapsen oppimista ja fyysistä hyvinvointia, kuten esimerkiksi luuston terveyttä sekä kehonkoostumusta. Lapsen fyysinen aktiivisuus kehittää lisäksi kognitiivisia toimintoja sekä motorisia taitoja. Liikunnan positiiviset kokemukset ovat

yhteydessä motivaatioon sekä sosiaaliseen kehitykseen. Varhaiskasvatusiässä lapsen fyysinen kehitys on jatkuvaa toimintaa., Varhaiskasvatuksella onkin suuri vastuu fyysisen aktiivisuuden ylläpitämisessä. (Ohtonen, 2020.)

Lapsen fyysinen aktiivisuuden on todettu ehkäisevä myös sairauksia. Ulkotiloissa leikkiminen kasvattaa lapsen fyysistä kuntoa. Fyysisesti aktiiviset lapset omaksuvat helpommin terveellisiä elämäntapoja. Luonnon merkitystä korostetaan Nurmelan (2020) tutkielmassa mm. siksi, että luonnossa oleminen mahdollistaa lapselle monenlaisia erilaisia leikkimuotoja, jotka tukevat fyysistä kehitystä ja kasvua. Luonnossa leikkiminen haastaa lapsen fyysisiä taitoja luonnollisella tavalla. Leikkien on myös todettu olevan pitkäkestoisempia ulkona luonnossa, kuin sisätiloissa.

Fyysinen kehitys on lapsilla lähinnä kehon koon kasvua. Tutkimukset korostavat lasten fyysisen aktiivisuuden tärkeyttä leikkien merkeissä, koska fyysinen aktiivisuus on edellytys lapsen terveelle fyysiselle kasvulle sekä kehitykselle. Kun lapsi leikkii ja liikkuu, hän kasvaa ikätasoonsa nähden normaalisti. Fyysisen kehityksen lisäksi fyysinen aktiivisuus tukee kaikkia muitakin lapsen kehityksen osa-alueita, kuten motorisia taitoja ja kognitiivista sekä sosiaalista kehitystä. Fyysisesti aktiiviset lapset edistävät jopa tietämättään omaa hyvinvointiaan sekä terveyttään. (Nurmela, 2020; Nyholm, 2018; Ohtonen, 2020; Vörlin, 2019.)

7.2 Leikin merkitys lapsen motoriseen kehitykseen ja kasvuun

Lapsen motorinen kehitys ja kasvu on tiiviisti yhteydessä lapsen fyysiseen aktiivisuuteen. Varhaiskasvatusikä on lapsen motoristen perustaitojen kehittymisen aikaa, ja niiden kehittymiseen vaaditaankin mm. suurien lihasryhmien kehittymistä. Lapsi, jolla on normaalit oppimisedellytykset sekä suotuisa ympäristö oppimiselle, oppii motorisia taitoja monipuolisesti. Leikin avulla hän oppii hahmottamaan ja hallitsemaan omia liikkeitään hermoston, lihasten sekä aistien yhteistoimintana. Lapsi oppii siis liikkumaan eri tavoin ja erilaisissa ympäristöissä. Motorinen kehitys on jatkuva prosessi, joka kehittyy koko ajan. (Ohtonen, 2020.)

Ympäristöllä on todettu olevan erityinen merkitys lapsen motoriseen kehitykseen ja kasvuun, sillä lapset käyttävät ympäristöä sekä luontoa leikkikenttänä ja perustana erilaisille leikeille. Lapsi oppii elämään ympäristössä käyttäen koko kehoaan, jolloin motoriset taidot kehittyvät. Motoristen taitojen kehittymisen vaatii runsaasti harjoittelua. Luonnonympäristöllä on todettu olevan hyödyllisiä vaikutuksia lapsen kehon hallintaan siksi, että luonto tarjoaa monipuolisia maastoja, harjoittaen leikin mukana motorisia perustaitoja. Luonnossa lapsi saa motoriikan lisäksi harjoitella hienomotoriikkaa esimerkiksi poimiesseen käpyjä, marjoja tai kiviä pinsettioitteellaan. Luonnossa liikkuminen kehittää lapsen kehoa monipuolisesti. (Nurmela, 2020.)

Liikunnallisten leikkien avulla lapsi oppii kasvaessaan useita motorisia taitoja kehittäviä liikkeitä, kuten esimerkiksi ryömimistä, hyppimistä, kiipeilyä sekä roikkumista. Samanaikaisesti lapsi tekee havaintoja omista liikkeistään ja niihin vaikuttavista tekijöistä. Näiden havaintojen kautta hän oppii muun muassa ylläpitämään tasapainoa sekä ottamaan kiinni heitettyä palloa. Lapsen tulee saada haastaa kykyjään leikeissä, jotta motoriset perustaidot voisivat kehittyä. Leikkiminen vahvistaa lapsen liikkumis-, tasapaino- sekä käsittelytaitoja. Nämä muodostavat motoriset perustaidot. Tämän takia varhaiskasvatukseen lapsen fyysinen aktiivisuus on tärkeää, sillä liikunta on perustana motoristen taitojen oppimiselle. Lapselle on tärkeä oppia ensimmäisenä motoriset perustaidot, koska niiden avulla lapsen motoriikka kehittyy, joka sitten mahdollistaa myös hienomotoriikan kehittymisen. (Nyholm, 2018; Ohtonen, 2020.)

Kehittääkseen motorisia taitoja lapsen tulee saada liikkua mahdollisimman paljon erilaisissa ympäristöissä. Vörlinin (2018) mukaan omaehtoiset liikuntaleikit ovat merkittävämpiä motoristen taitojen kehittymiselle. Lapselle tulee tarjota monenlaisia liikuntamuotoja, jotka kehittävät motorisia taitoja. Esimerkiksi hiihtäminen, uiminen sekä luisteleminen kehittävät lasta liikkumaan erilaisilla tavoilla ja opettavat lasta käyttämään kehoa kyseisen liikuntalajin mukaisesti. Esimerkiksi luistelu vaatii lapselta tasapainon harjoittelua ja hiihtäminen taas välineiden käsittelytaitoja. Lasta tulee myös motivoida sekä kannustaa erilaisiin liikuntamuotoihin, jotta lapsi jaksaa harjoittaa motorisia taitojaan. Myös ulkoleikit ovat oiva tapa lapsen motoristen taitojen kehittämiseksi. Ulkona lapsi

pääsee leikkimään esimerkiksi leikkikentällä, jossa on erilaisia temppuratoja sekä esteitä, jotka mahdollistavat luonnostaan leikkimällä kehittymisen. (Nyholm, 2018; Vörlin, 2018.)

Kun lapsi hallitsee motoriset perustaidot, motorinen kehitys etenee hienomotorisiin taitoihin. Lapsi oppii liikkeitä, jotka edellyttävät hienomotoriikkaa, kuten esimerkiksi saksilla leikkaamista. Hienomotoriset taidot ovatkin elämän välttämättömiä toimintoja, sillä lapsi tarvitsee niitä muun muassa leikkimiseen, syömiseen sekä pukeutumiseen. Kun lapset käyttävät käsillään erilaisia leluja tai rakentelevat leluilla, lapsen motoriset taidot vahvistuvat. (Ohtonen, 2020.) Myös kuvataidekasvatus on yksi hienomotoriikkaa kehittävä alue. Kuvataidemielletään varhaiskasvatuksessa leikilliseksi oppimisen osaksi, jossa lapsi oppii motoristen taitojen lisäksi monia muita taitoja. Lapsen hienomotoriikka kehittyy esimerkiksi piirtämisessä, maalaamisessa ja rakentamisessa. (Markus, 2021.)

7.3 Leikin merkitys lapsen kognitiiviseen kehitykseen ja kasvuun

Lasten liikunnallisilla leikeillä on todettu olevan useita positiivisia vaikutuksia myös kognitiiviseen kehittymiseen. Fyysinen aktiivisuus vaikuttaa muun muassa lapsen tarkkaavaisuuteen, keskittymiseen, vireystilaan, tiedonkäsittelytaitoihin sekä muistitoimintojen kehittymiseen. Liikunnalliset leikit auttavat siis myös uuden oppimista. (Ohtonen, 2020.) Kaikki leikissä tapahtuvat kokemukset sekä tapahtumat ovat lapsille oppimisen hetkiä, joiden tuloksena syntyvä muisti on mukana kaikessa älyllisessä toiminnassa. Lapsen kognitiiviset valmiudet ovat riippuvaisia siitä, millaisen mielikuvan lapsi kokemuksistaan muodostaa. (Nurmela, 2020.)

Lapsi tarvitsee monipuolisia ympäristöjä kognitiivisten taitojen kehittymiseen. Lapsella on erilainen tapa kokea ympäristöjä, sillä lapsi on itse aktiivinen toimija, joka tutkii ja kokeilee ympäristössään erilaisia leikkejä. Luonnossa leikkiesään lapsi luo mielikuvia ympäristöstään sekä leikeistään, kehittäen samalla hänen muistiaan. Lapsi voi jakaa luonnossa oppimiaan leikkejä muille lapsille, sillä lasten mielikuvitus ja vapaaleikki rikastuvat luonnossa leikkiessä. Lisäksi

herkkyys havainnoida ympäristön ilmiöitä sekä tapahtumia kehittyvät. Lapsilla ei usein ole luonnossa leikkiessään käytössään monipuolisia välineitä. Esimerkiksi kepeillä ja kävyillä voi olla leikeissä useita eri tarkoituksia, mikä tukee lasten mielikuvitusta, kielellistä kehitystä sekä sanavaraston laajentumista. (Nurmela, 2020.)

Luonnonympäristössä leikkimisellä on todettu olevan vaikutusta myös lapsen havainnointikykyyn, tunnistamiseen, luokitteluun sekä nimeämisen taitoihin. Kun lapsi leikkii luonnossa, hän kerää sieltä erilaisia asioita sekä rakentaa niiden ympärille leikin. Tämä tukee lapsen mielikuvitusta, vertailutaitoja sekä auttaa lasta hahmottamaan erilaisuuksia ja samanlaisuuksia. Havaintoja tehdessään lapsi arvioi havainnointien merkittävyyttä. Leikkiessään lapsi harjaannuttaa kielellisiä taitojaan sekä täydentää sanavarastoaan esimerkiksi nimeten havaintojensa kohteita, kuten puita tai marjoja. Lapsen hahmottaminen kehittyy, kun hän vertailee ja yhdistelee uusia asioita, joita luonnossa leikkiessä tulee eteen. Lisäksi hän tutustuu sekä oppii uusia värejä ja erilaisia muotoja. Lapsen tulee lisäksi saada leikkiä ulkona jokaisena vuodenaikana, sillä eri vuodenaikat opettavat lapselle kriittisiä ajattelutaitoja, syy-seuraussuhteita sekä menetelmällistä ja käsitteellistä osaamista. (Nurmela, 2020.)

Varhaiskasvatusikäisen lapsen arkeen kuuluu päiväkodissa myös taidekasvatus, johon erilaisia leikkejä voidaan liittää. Taidekasvatuksella on iso merkitys lapsen kielen kehitykselle, joka on yksi kognitiivisista toiminnoista. Lastenkirjallisuus, lukuhetket sekä itsenäinen lukeminen tukee lapsen kielen ja puheen kehitystä. Lapsi oppii lukemaan, sekä kuuntelemaan, oppien samalla uusia sanoja sekä taivutuksia. Lapsen kielellisen tietoisuuden kehittymistä tukee sanallisen ilmaisun eri muodot. Erilaiset lorut ja sanaleikit kehittävät lapsen lausetajua. Sanalliseen ilmaisuun liitetään myös lapsen oma kerronta ja tarinointi, jotka kehittävät lapsen puhetta sekä mielikuvitusta. Erilaiset sadut kehittävät lapsen itseilmaisua sekä luovaa kerrontaa. Satujen avulla lapset muokkaavat ajatuksiaan tarinoiksi. (Markus, 2021.)

7.4 Leikin merkitys lapsen sosiaaliseen kehitykseen ja kasvuun

Leikkiin keskittyvällä toiminnalla pystytään vaikuttamaan positiivisesti lapsen sosiaalisiin taitoihin. Leikkiminen toisten lasten kanssa rohkaisee lapsia vuorovaikutukseen, jonka ohella myös leikkiminen sekä sosiaaliset taidot kehittyvät. Yhteisleikeissä lapset saavat tuoda omia ajatuksiaan ja ideoitaan leikkiin, herättäen yhteistä keskustelua sekä vahvistaen sosialisoitumista. Leikkiessä lapsi kehittää sosiaalisten taitojen lisäksi tunnetaitojaan, saaden näin luotua ystävyysuhteita, jotka ovat myös tulevaisuuden kannalta tärkeitä oppimisen alueita. Sosiaaliset taidot kehittyvät erityisesti silloin, kun lapsi on tiiviissä vuorovaikutuksessa sekä toisten lasten että varhaiskasvattajan kanssa. (Hilli, 2018.)

Lasten keskeisinä sosiaalisina taitoina voidaan pitää kykyä vuorotella ja odottaa oman toiveen täyttymistä sekä kykyä neuvotella erilaisista asioista, kuten leikkimiseen liittyvissä asioista. Varhaiskasvatusikäinen lapsi toimii usein päiväkodissa erilaisissa ryhmissä, joka edellyttää jatkuvaa vuorovaikutusta. Vapaassa leikissä lapset joutuvat tottumaan jatkuvaan meluun ja liikkeeseen ympärillä, joka vaatii enemmän kamppailua sosiaalisten taitojen kehittymiselle. Sen vuoksi monipuolisia ja haastaviakin leikkejä sekä leikkiympäristöjä tulee luoda, jotta sosiaalisten taitojen kehittyminen saa myös haastetta. Erilaiset leikit, pelit, musiikki, liikkuminen sekä sadut tukevat lapsen sosiaalista kehitystä, sillä niiden kautta lapsi saa vapaasti ilmaista itseään vuorovaikutuksen avulla. (Järvenpää, 2023.)

Leinonen (2021) esittää tutkimuksessaan, että musiikkileikit ovat yksi erityisistä keinoista toteuttaa vuorovaikutusta lasten välillä. Musiikkileikkejä ovat esimerkiksi pelit, leikit sekä soittaminen erilaisilla instrumenteilla. Lapsi saa ilmaista itseään musiikillisesti ja sen tavoitteena onkin tuottaa lapselle kokemuksia sekä vahvistaa hänen sosiaalisia taitojaan. Musiikkileikkien avulla myös lapsen kielelliset taidot kehittyvät ja hän saa sitä kautta mahdollisuuden solmia suhteita muiden kanssa. Musiikkileikit voivat motivoida lapsia enemmän musiikin pariin. Leikit kehittävät lisäksi lapsen musiikin lukutaitoa. Lapsi oppii lukemaan laulun sanoja, tavoittamaan niitä sekä laulamaan rytmin

mukana. Musiikin parissa lapset saavat ilmaista tunteitaan leikin avulla, joka luo pohjan sosiaalisuuden ja kommunikaation kehitykselle.

Liikunnalliset leikit tukevat lapsen sosiaalisia taitoja. Leikkien on todettu vahvistavan lapsen vuorovaikutustaitoja sekä myönteisiä sosiaalisia tavoitteita. Erilaiset pelit ja leikit opettavat lapselle erilaisia tunteita, joita lapsi oppii käsittelemään sosiaalisesti suotavilla tavoilla, muun muassa empatian kautta sekä toista kunnioittaen. Yhteisissä leikeissä lapsi alkaa luomaan kaverisuhteita muihin lapsiin, jolloin vuorovaikutustaidot sekä tunteiden ilmaisun säätely kehittyvät. Uudenlaiset sekä monipuoliset liikunnalliset leikit opettavat lapselle myös uusia haasteita, joita lapsen täytyy sosiaalisen vuorovaikutuksen avulla ratkaista. Kun lapset saavat vapaasti leikkiä keskenään, se opettaa lapselle sosiaalisia taitoja ja luo yhteisöllisyyden kokemuksia, jolloin lapsi tuntee kuuluvansa yhteisöön. (Vörlin, 2019.)

Myös luonnonympäristöllä on todettu olevan myönteisiä vaikutuksia lapsen sosiaalisten taitojen kehittymiseen. Erilaiset ympäristöt, joissa lapsi leikkii, lisäävät yhteenkuuluvuuden tunnetta ja vuorovaikutusta lasten keskuudessa sekä lapsen ja varhaiskasvattajan välillä. Lapsi oppii luonnonympäristössä huolehtimaan toisista ihmisistä sekä ympäristöstä itsestään. Luonnossa leikkiminen luo lapselle mahdollisuuksia omien valintojen ja mielipiteiden ilmaisuihin, jotka kehittävät lapsen sosiaalisia taitoja. Nurmelan (2020) tutkimuksessa todetaan, että luonnossa leikkiminen kasvattaa lapsen sosiaalisia taitoja monin tavoin. Lapsen oma-aloitteisuus sekä mielipiteiden esiin tuominen kehittyi luonnossa leikkimisen seurauksena. Lisäksi yhteistyötaitojen harjaantuminen, esineiden jakaminen, vuorottelu sekä neuvottelu kehittyivät luonnossa leikkiessä. Lapsi oppii näkemään asioita muiden näkökulmasta, jolloin vuorovaikutusta syntyy. (Nurmela, 2020.)

8 POHDINTA

Opinnäytetyön tarkoituksena oli etsiä vastauksia leikin merkityksestä lapsen kehitykseen ja kasvuun varhaiskasvatuksessa. Lisäksi etsittiin tietoa, miten leikkiminen vahvistaa lapsen kokonaisvaltaista kehitystä sekä kasvua. Tutkimuksen tavoitteena oli koota yhteen olemassa olevaa tutkittua kirjallista tietoa koskien leikin merkityksestä lasten kehityksessä ja kasvussa varhaiskasvatuksessa. Tutkimusaineistoa löytyi kattavasti, ja valitut tutkimukset olivat yhteydessä toisiinsa. Tutkimusaineistosta nousi esiin neljä teemaa, jotka olivat seuraavat: leikin merkitys lapsen fyysiseen, motoriseen, kognitiiviseen sekä sosiaaliseen kehitykseen ja kasvuun. Tutkimuksen tulokset vastasivat tutkimuskysymyksiin. Opinnäytetyön tulosten tarkastelussa on huomioitu esiin nousseet teemat.

8.1 Tulosten tarkastelu ja johtopäätökset

Kirjallisuuskatsauksen tuloksista selvisi, että leikillä on erityinen merkitys lapsen kokonaisvaltaiseen kehitykseen ja kasvuun. Leikkiminen tukee monipuolisesti lapsen fyysistä, motorista, kognitiivista sekä sosiaalista kehitystä ja kasvua. Lapsen kehityksen ja kasvun osa-alueet kehittyvät yhteisvaikutuksessa toisiinsa, ja leikkiminen mahdollistaa jokaisen osa-alueen kehittymisen. Leikkiminen kuuluu varhaiskasvatusikäisen lapsen jokaiseen päivään, ja mahdollisuus monipuoliseen leikkimiseen on turvattava varhaiskasvatuksessa. (Nurmela, 2020; Nyholm, 2018; Vörlin, 2019.)

Useassa tutkimuksessa korostettiin liikunnan ja luonnossa leikkimisen merkitystä lapsen kehitykseen ja kasvuun. Vörlin (2019) toteaa tutkimuksessaan liikunnallisten leikkien vaikuttavan fyysisen kehityksen lisäksi lapsen motoriseen, kognitiiviseen sekä sosiaaliseen kehitykseen ja kasvuun. Liikunnalliset leikit antavat mahdollisuuksia lapsen kehityksen kokonaisvaltaiseen tukemiseen kaikilla osa-alueilla. Ohtonen (2020) kertoo erityisesti ulkona tapahtuvien leikkien olevan merkityksellisiä lapsen fyysiselle kehitykselle ja kasvulle. Ulko-leikit nähdään merkittävänä ympäristönä lapsen intensiiviselle oppimiselle,

sillä monipuolisessa ympäristössä lapsen täytyy käyttää vartaloaan eri tavoin liikkuessaan, jolloin elimistö kuormittuu enemmän. Elimistön kuormittaminen tukee lapsen fyysistä kehitystä ja kasvua.

Nurmelan (2020) tutkimuksessa luonnonympäristöllä todettiin olevan merkittävä vaikutus lapsen kokonaisvaltaiseen kehitykseen ja kasvuun. Fyysisen aktiivisuuden ja kehityksen lisäksi luonnon maasto vaikuttaa lapsen motoriseen kehitykseen, sillä lapsen täytyy oppia käyttämään kehoa monipuolisesti haastavammassa ympäristössä. Luonnossa leikkiminen edistää lapsen terveyttä monipuolisesti lisäämällä fyysistä aktiivisuutta, vahvistamalla lapsen luontosuhdetta sekä emotionaalista hyvinvointia ja sosiaalisia suhteita. Lisäksi luonto kehittää lapsen aivotoimintaa. Sen vuoksi ulkoleikit ovat yksi edellytys lapsen terveelle kehitykselle. Luonnossa lapsi saa leikkiä vapaasti ja omaehtoisesti ilman rajoja, jolloin leikkiminen on fyysisesti aktiivisempaa ja kehittää lapsen motorisia taitoja sekä opettaa lasta käyttämään monipuolisesti koko kehoaan ja kaikkia aisteja. Luonto mahdollistaa lapsen aktiivisen toiminnan, kuten esimerkiksi kiipeilyn, kävelemisen epätasaisella maastolla sekä uuden tutkimiselle. Erilaiset luonnonmateriaalit tukevat lapsen mielikuvitusta ja mahdollistavat leikin muuttumisen ja leikin pitkäkestoisuuden. Luontoleikit antavat lapselle positiivisia kokemuksia ja tunteita, koska luonto on kaikille tasa-arvoinen leikkiympäristö. Nurmela (2020) toteaa, että lapsen kokonaisvaltainen kehittyminen ja kasvu niin fyysisesti, motorisesti, kognitiivisesti ja sosiaalisesti on lähtökohtana ympäristökasvatukselle.

Leikkiminen kehittää monipuolisesti lapsen motorisia taitoja. Leikkiessään lapsen liikkumis-, tasapaino- ja käsittelytaidot kehittyvät. Ohtonen (2020) toteaa motoristen taitojen olevan välttämättömiä lapsen terveelle kehitykselle ja kasvulle. Monipuolinen ja virikkeellinen ympäristö motivoi lasta leikkimään eri tavoin ja kokeilemaan erilaisia motorisia tehtäviä. Lapsi haastaa itseään motorisilla liikkumistehtävillä, koska lapsella on luontainen tarve havainnoida ja tutkia ympäristöä. Nurmelan (2020) mukaan liikunnallisten leikkien ja pelien avulla motorisista perustaidoista kehittyvät erilaisten liikuntamuotojen vaatimusten mukaisia liikuntataitoja, jotka voivat motorisen kehityksen ja kasvun jatkuessa erikoistua lajitaidoiksi. Motoriset taidot kehittyvät fyysisen aktiivisuuden sekä

monipuolisen liikunnan avulla. Lapsen motoriikka vaikuttaa niin fyysiseen, kognitiiviseen ja sosiaaliseen kehitykseen erityisesti, kun lapsi saa harjoittaa motorisia taitoja omaehtoisesti leikin kautta.

Wibergin (2021) tutkimuksessa osoitetaan leikin mahdollistavan uusien taitojen ja uuden tiedon oppimista. Leikin kautta lapsi kehittää mielikuvitustaan, tunteiden ilmaisua sekä yhteisleikin sujuvuutta. Itsesäätelytaito on yksi kognitiivisen kehityksen osa-alueista, joka auttaa lasta sosiaalisissa tilanteissa sekä mahdollistaa ystävyyssuhteiden luomista. Leikin kehittyessä lapsi osaa ottaa muut leikkijät huomioon, ajattelemaan ja ymmärtämään heidän tunteitaan sekä oppii sopeutumaan vaikeampiin tilanteisiin. Leikkiminen kehittää merkityksellisesti lapsen kognitiivisia taitoja, joita lapsi tarvitsee kasvaessaan. Kaikki leikit ja kokemukset ovat lapselle oppimisen hetkiä, jotka vahvistavat lapsen kognitiivista sekä älyllistä osaamista (Nurmela, 2020). Leikkiminen on yhteydessä myös lapsen kielenkehitykseen, joka on yksi kognitiivisista taidoista. Muun muassa musiikki- ja taideleikkien on todettu kehittävän lapsen kielellisiä taitoja. Leikeissä lapsi pääsee ilmaisemaan itseään ja oppii käyttämään kieltä tarkoituksenmukaisesti sekä luova kerronta kehittyy. (Markus, 2021.)

Järvenpään (2023) ja Leinosen (2021) mukaan monipuoliset leikit vahvistavat myös lapsen sosiaalista kehittymistä ja mahdollistavat lapsen vuorovaikutustaitoihin. Leikeissä lapsi kommunikoi muiden leikkijöiden kanssa, jolloin syntyy vuorovaikutussuhteita ja kanssakäyminen kehittyy. Lapsen sosiaalisten taitojen kehittyessä lapsi oppii ymmärtämään toisten tunteita ja ajatuksia, ja jakamaan omia ajatuksiaan muille. Kyky toimia yhteistyössä muiden kanssa kasvaa, jolloin sosiaaliset taidot kehittyvät. Uudet ja monipuoliset leikkiympäristöt motivoivat lasta oppimaan, jolloin hän tuo esille havaintojaan ja ajatuksiaan. Erilaiset leikit tuovat esille monia tunteita, joita lapsi oppii sosiaalisesti käsittelemään oikein.

Tutkimustulosten johtopäätöksenä voidaan todeta, että leikkimisellä on erityisen merkittävä rooli lapsen kokonaisvaltaisessa kehityksessä ja kasvussa. Leikkiminen kehittää lapsen kasvun jokaista osa-aluetta, johon kuuluu fyysinen, motorinen, kognitiivinen ja sosiaalinen kasvu. Tutkimukset osoittavat, että

lasten tulee saada mahdollisuus erilaisiin leikkiympäristöihin ja toteuttaa erilaisia leikkimuotoja. Varhaiskasvattajilla on iso rooli lasten leikin jatkuvuudessa ja kehittämisessä. Lasta tulee kannustaa ja motivoida myös omaehtoiseen leikkiin, koska sen on todettu olevan kehittävämpää kuin ohjattu leikki. Varhaiskasvatusikäisen lapsen leikkeihin liitetään monesti liikunta ja ulkoympäristö, jotka vahvistavat lapsen kehitystä ja kasvua jokaisella osa-alueella. Leikkiminen on suoraan yhteydessä lapsen normaaliin kehitykseen ja kasvuun, ja siksi se on yksi tärkeimmistä aiheista varhaiskasvatuksessa.

8.2 Eettisyys ja luotettavuus

Kuvailevassa kirjallisuuskatsauksessa tutkijan valintojen ja raportoinnin eettisyys korostuu kirjallisuuskatsauksen kaikissa vaiheissa sen menetelmällisen väljyyden vuoksi. Eettisyys tulee esille jo tutkimuskysymyksen asettelussa, sillä tekijän tulee muotoilla tutkimuskysymys huolellisesti ja näkökulma tulee olla mietittynä tarkkaan. Tutkimusaineiston valinnassa ja käsittelyssä esille nousee tutkimusetiikan noudattaminen raportoinnin rehellisyyden, oikeudenmukaisuuden sekä tasavertaisuuden kannalta. Eettisyyteen kuuluu lisäksi tutkimuksen sisäinen johdonmukaisuus, johon tutkijan tulee pyrkiä työssään. (Kangasniemi ym., 2013, s. 297.)

Jokaista tieteellistä tutkimusta ohjaavat hyvät tieteelliset käytännöt. Tutkimuksen tulokset voivat olla uskottavia vain, jos tutkimus on suoritettu hyvän tieteellisen käytännön mukaisesti. Hyvän tieteellisen käytäntöjä noudattamalla tutkimuksesta saadaan myös hyväksyttävä ja luotettava tutkimus. Tutkijan on noudatettava tarkkuutta ja huolellisuutta tutkimustyön jokaisessa vaiheessa. Tutkijan tulee ottaa muiden tutkijoiden työt sekä saavutukset huomioon asianmukaisella tavalla ja kunnioittavasti. Muiden tutkijoiden töihin tulee viitata asianmukaisella tavalla ja antaa töille niille kuuluva arvo ja merkitys. Tutkimuksen suunnittelu, toteutus, raportointi sekä siinä syntyneet tietoaineistot tulee tallentaa tieteelliselle tiedolle asetettujen vaatimusten edellyttämällä tavalla. Lisäksi huomioon tulee ottaa tarvittaessa tutkimuslupien hankkiminen ja eettinen

ennakkoarviointi, jos tutkimus niitä vaatii. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta, 2012, s. 6.)

Kirjallisuuskatsausta tehdessä noudatettiin hyvän tieteellisen käytännön periaatteita. Työssä korostuivat rehellisyys, tarkkuus ja huolellisuus koko tutkimusprosessin aikana. Koko tutkimusprosessi toteutettiin tieteelliselle tiedolle asetettujen vaatimusten mukaan. Tutkimusaineisto valittiin tarkasti tiettyjen kriteerien mukaan ja varmistettiin niiden oikeudenmukaisuus ja tasavertaisuus. Kirjallisuuskatsauksessa otettiin huomioon sen johdonmukaisuus, jotta lukijat voivat halutessaan perehtyä aineistoihin paremmin. Muiden tekijöiden töihin viitattiin asianmukaisella tavalla ja annettiin tunnustus muiden tekemille kirjallisille töille. Lisäksi varmistettiin, että lähde- ja viittemerkinnät ovat työssä oikein.

Tutkimuksen luotettavuus eli reliabiliteetti tarkoittaa tulosten tarkkuutta eli mitaustulokset ovat toistettavissa sekä mittauksen kykyä antaa ei-sattumanvaraisia tuloksia. (Vilkkä, 2021, luku 7.) Kirjallisuuskatsauksen luotettavuuden kannalta on tärkeää, että tutkimuskysymys tai -kysymykset ovat esitelty selkeästi ja tutkimuksen teoreettinen perustelu on eritelty. Luotettavuutta arvioidaan myös menetelmäosan selkeällä kuvauksella sekä läpinäkyvyydellä. Keskeistä on, että aineisto kuvataan perusteellisesti ja aineiston valinta onkin kirjallisuuskatsauksen luotettavuuden perusta. Kirjallisuuskatsauksen luotettavuus heikkenee, jos aineiston valinnassa tutkijalla on tiedostamaton tai tiedostettu tarkoitushakuisuus, mutta siitä ei ole raportoitu tutkimuksessa. (Kangasniemi ym., 2013, s. 297–298.)

Tässä opinnäytetyössä käytettiin eksplisiittistä aineiston valintaa. Eksplisiittisessä aineiston valinnassa luotettavuutta heikentää se, jos valitun aineiston perusteita ei kuvata tarpeeksi kattavasti. Sen perusteella voidaan kyseenalaistaa tehdyt johtopäätökset. Tässä tapauksessa koko tutkimus voi olla kyseenalainen, eikä hyödyllinen. Aineiston valinnassa luotettavuutta parantaa aineiston perusteellinen kuvaus. (Kangasniemi ym., 2013, s. 298.)

Laadullisen tutkimuksen voi sanoa olevan luotettava silloin, kun tutkimuskohde ja tulkittu aineisto ovat yhteensopivia eivätkä tuloksiin ole vaikuttaneet

satunnaiset tai epäolennaiset tekijät. Tutkijan tulee arvioida tutkimuksen luotettavuutta tutkimuksen jokaisessa vaiheessa. Tutkijan tulee pystyä perustelemaan ja kuvaamaan tutkimuksessaan tarkasti, miten ja miksi tutkimuksessa tapahtuvat valinnat ovat tehty sekä arvioimaan ratkaisujensa toimivuutta tavoitteiden kannalta. (Vilka, 2021, luku 7.)

Tutkimuksia haettaessa käytettiin luotettavia tietokantoja, kuten Samk Finna, PubMed, Theseus ja Google Scholar. Nämä tietokannat ovat arvioitu tieteellisillä tutkimuksilla. Aiheen ajankohtaisuuden vuoksi tutkimusaineisto rajattiin viimeisen kuuden vuoden ajalle, jotta tulokset olivat mahdollisimman todennukaisia. Tutkimusaineisto koostui suomenkielisistä tutkimuksista, jotta minimoitiin kääntämisestä aiheutuvat virheiden mahdollisuudet. Myöskään ulkomalaisesta tietokannasta ei löytynyt sopivia tutkimuksia, jotka olisivat vastanneet tutkimuskysymyksiin. Tutkimusaineiston haku, valinta ja sisällönanalyysi on pyritty kuvaamaan tarkasti, joita lukija voi halutessaan arvioida. Tutkimusaineiston laatua arvioitiin CASP-työkalulla, jonka avulla pystyttiin lisäämään tutkimuksen luotettavuutta.

8.3 Jatkotutkimusaiheet

Tutkimustuloksista selvisi, miten leikkiminen vaikuttaa varhaiskasvatikäisen lapsen kehitykseen ja kasvuun. Leikillä todettiin olevan positiivisia ja vahvistäviä vaikutuksia lapsen kehitykseen ja kasvuun. Lisäksi tutkimusaiheena voisivat olla leikissä ne tekijät, jotka eivät kehitä lasta. Näitä heikentäviä tekijöitä on merkittävä tutkia, jotta niitä osataan välttää sekä ennakoida varhaiskasvatuksessa. Mielenkiintoista olisi myös tutkia lasten omia ajatuksia ja mielipiteitä erilaisista leikkiin liittyvistä asioista.

8.4 Ammatillinen kasvu

Opinnäytetyön tekeminen ja valmistuminen oli opinnäytetyötekijälle suuri oppimisprosessi, joka vaati tekijältä paljon aikaa, perehtymistä sekä uusien asioiden oppimista. Kirjallisuuskatsauksen tekemisessä suurimpana haasteena

oli sopivan aineiston löytäminen, sillä tutkimusaineistoa oli saatavilla paljon. Suuri osa tutkimusaineistosta kuitenkin ei vastannut täysin tutkimuskysymyksiin, joten tutkimuksien löytäminen tuotti ajoittain haasteita. Tutkimusaineisto saatiin kuitenkin kasattua, ja aineisto vastasi hyvin esitettyihin tutkimuskysymyksiin. Opinnäytetyö valmistui suunnitellusti ajallaan, ja opinnäytetyöhön saatiin kattava sisältö.

Koska opinnäytetekijöitä oli vain yksi, vaati kirjallisuuskatsauksen tuottaminen ongelmanratkaisutaitojen kehittymistä ja itseohjautuvuutta. Tärkeää oli myös kyky ohjata omaa oppimista, jotta kirjallisuuskatsauksen tekeminen edistyi. Aikaisempi työkokemus varhaiskasvatusikäisten lasten parissa työskentelyssä auttoi opinnäytetyön tekemisessä, ja opinnäytetyö syvensi tekijän tietoja ja taitoja, joita voi hyödyntää myös työelämässä. Opinnäytetyö vaati tekijältä lisäksi kriittistä arviointia muun muassa tutkimuksien suhteen.

Opinnäytetyön tekeminen on syventänyt opinnäytetyöntekijän käsitystä leikin merkityksestä varhaiskasvatusikäisen lapsen kokonaisvaltaisen kehitykseen ja kasvuun. Lisäksi opinnäytetyön tekeminen opetti paljon opitun tiedon soveltamista sekä lähdekriittisyyttä. Voidaan todeta, että leikkiminen on lapsen tärkein työväline uusien asioiden oppimiselle sekä eri osa-alueiden kehittymiselle. Leikkiä voidaan pitää lapsen työnä, sillä se mahdollistaa lapsen kokonaisvaltaisen kehittymisen sekä kasvun.

LÄHTEET

Helenius, A. & Lummelahti, L. (2013). Leikin käsikirja. PS-kustannus.

Hilli, H. (2018). Kiva päivä päiväkodissa! Lasten sosiaalisten ja tunnetaitojen tukeminen. [YAMK-opinnäytetyö, Jyväskylän ammattikorkeakoulu]. Theseus. <https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/158052/Hilli%20Hanna.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Järvenpää, S. (2023). Lasten sosioemotionaalisten taitojen kehittymisen tukeminen varhaiskasvatuksessa. [Kandidaatin tutkielma, Oulun yliopisto]. Oulu-repo. <https://oulurepo.oulu.fi/bitstream/handle/10024/42124/nbnfioulu-202306132422.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Kangasniemi, M., Utriainen, K., Ahonen, S-M., Pietilä, A-M., Jääskeläinen, P. & Liikanen, E. (2013). Kuvaileva kirjallisuuskatsaus: eteneminen tutkimuskysymyksestä jäsenettyyn tietoon. Hoitotiede-lehti. <https://journal.fi/hoitotiede/article/view/128286/77409>

Kaspersky.fi, n.d. Sosiaalisen median turvallisuus ja lapset: opas vanhemmille. Haettu 3.4.2024 osoitteesta: <https://www.kaspersky.fi/resource-center/preemptive-safety/parents-and-social-media>

Kirveslahti, K., Siven, T., Vahala, M. & Vihunen, R. (2014). Kasvun aika. Helsinki: Sanoma Pro.

Leikkien.fi. (n.d). Leikin merkitys lapsen kasvuille ja kehitykselle. Haettu 19.1.2024 osoitteesta <https://www.leikkien.fi/news/45/leikin-merkitys-lapsen-kehitykselle>

Leinonen, K. (2021). Musiikkileikin vaikutus varhaiskasvatusikäisen lapsen sosioemotionaaliseen kehitykseen. [Kandidaatin tutkielma, Oulun yliopisto]. Oulu-repo. <https://oulurepo.oulu.fi/bitstream/handle/10024/18759/nbnfioulu-202104077490.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Markus, A-E. (2021). Varhaiskasvatuksen taidekasvatus lapsen kielenkehityksen tukena. [Kandidaatin tutkielma, Oulun yliopisto]. Oulu-repo. <https://oulurepo.oulu.fi/bitstream/handle/10024/17419/nbnfioulu-202105077741.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Nevala, N., Pehkonen, I., Koskela, I., Ruusuvuori, J. & Anttila, H. (2014). Työsuhteiden mukauttaminen vammaisilla henkilöillä: vaikuttavuus sekä estävät ja edistävät tekijät. Kelan tutkimusosasto.

Nurmela, T. (2020). Luonnon merkitys lapselle varhaiskasvatuksessa. [Kandidaatin tutkielma, Oulun yliopisto]. Oulu-repo. <https://oulurepo.oulu.fi/bitstream/handle/10024/15535/nbnfioulu-202005302243.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Nyholm, A. (2018). Tiloja kokemuksille – Pienten lasten oppimisen ja kehityksen tukeminen päiväkotiarkkitehtuurilla. [Diplomityö, Tampereen teknillinen yliopisto]. Trepo. <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/123456789/25962/Nyholm.pdf?sequence=4&isAllowed=y>

Ohtonen, T. (2020). Lapsen fyysisen aktiivisuuden tukeminen varhaiskasvatuksessa. [Kasvatustieteen kandidaatintyö, Oulun yliopisto]. Oulurepo. <https://oulurepo oulu.fi/bitstream/handle/10024/15962/nbnfioulu-202005272204.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Ojanen, T., Ritmala, M., Siven, T., Vihunen, R. & Vilen, M. (2010). Lapsen aika. WSOYpro Oy.

Opetushallitus. (2022). Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/Varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_2022_2.pdf

Opetushallitus. (n.d). Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet pähkinänkuoressa. Haettu 3.3.2024 osoitteesta: <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/varhaiskasvatussuunnitelman-perusteet-pahkinankuoressa>

Piironen, L. (2004). Leikin pikkujättiläinen. Porvoo: WS Bookwell Oy.

Pursi, A., Laitinen, M., Salonen, M. & Lounassalo, J. (n.d). Leikkipäivä.fi. Aikuiset, lapset ja leikki. Haettu 19.1.2024 osoitteesta <https://leikkipaiva.fi/aikuiset-lapset-leikki/>

Salminen, A. (2011). Mikä kirjallisuuskatsaus? *Johdatus kirjallisuuskatsauksen tyyppeihin ja hallintotieteellisiin sovelluksiin*. Vaasan yliopiston julkaisuja. https://osuva.uwasa.fi/bitstream/handle/10024/7961/isbn_978-952-476-349-3.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Terveystalo. (2023). Liiallinen ruutu-aika haastaa lapsen tunne- ja itsesäätelytaitoja. <https://www.terveystalo.com/fi/artikkelit/liiallinen-ruutu-aika-haastaa-lasten-tunne--ja-itsesaatelytaitoja>

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2018). Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Kustannusosakeyhtiö Tammi. Helsinki.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. (2012.) Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Helsinki 2013. https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf

Vilka, H. (2023). Kirjallisuuskatsaus metodina, opinnäytetyön osana ja tekstilajina. Helsinki: Art House.

Vilka, H. (2021). Tutki ja kehitä. Jyväskylä: PS-kustannus.

Vihunen, R., Vilen, M., Vartiainen, J., Siven, T., Neuvonen, S. & Kurvinen, A. (2013). Lapsuus- erityinen elämänvaihe. SanomaPro.

Vörlin, M. (2019). Liikunta lapsen kehityksen tukena. [Kandidaatin tutkielma, Oulun yliopisto]. Oulurepo. <https://oulurepo oulu.fi/bitstream/handle/10024/12952/nbnfioulu-201905151788.pdf?sequence=1>

Wiberg, M. (2021). Lasten itsesätelytaitojen ilmentyminen varhaiskasvatuksen arjessa. [Kandidaatintutkielma, Tampereen yliopisto]. Trepo. <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/131376/WibergMona.pdf?sequence=2>

Åkerfelt T-L & Laitinen M. (2016). Opetushallitus. Leikki esiopetuksessa- tukimateriaali. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/leikki_esiopetuksessa_tukimateriaali_0.pdf

LIITE 1

Tietokanta	Hakusanat ja hakutyyppi	Tulokset	Hyväksytyt
Google Scholar	(varhaiskasvatus OR leikki OR lapset) AND (varhaiskasvatus OR kehitys OR kasvu) AND (kehitys OR kasvu) AND (lapset OR leikki) AND (lapset OR kasvu) -opinnäytetyö -opinnäytetyön, Aikaväli: 2018–2024	11 800	7
Samk Finna	(varhaiskasvatus OR leikki OR lapset) AND (varhaiskasvatus OR kehitys OR kasvu) OR (kehitys OR kasvu) AND (lapset OR leikki) OR (lapset OR kasvu), aineistotyyppi: YAMK-opinnäytetyö, väitöskirja, Aikaväli: 2018–2024	141	1
PubMed	("early child education" OR "children" OR "play" OR "development" AND "growth") Rajaukset: Free full text, 6 vuotta vanhat, humans	48 501	0
Theseus	(varhaiskasvatus OR leikki OR lapset) AND (varhaiskasvatus OR kehitys OR kasvu) AND (kehitys OR kasvu) AND (lapset OR leikki) AND (lapset OR kasvu), aineistotyyppi: YAMK-opinnäytetyö, Aikaväli: 2018–2024	2541	1

raportoitu selkeästi?									
Kuinka hyödyllinen tutkimus kokonaisuudessaan oli?	2	2	2	2	2	2	1	2	2
Pistemäärä yhteensä:	17	20	18	19	18	19	19	17	18

1. Vörlin, M. (2019). Liikunta lapsen kehityksen tukena.
2. Hilli, H. (2018). Kiva päivä päiväkodissa! Lasten sosiaalisten ja tunteiden tukeminen.
3. Järvenpää, S. (2023). Lasten sosioemotionaalisten taitojen kehittymisen tukeminen varhaiskasvatuksessa.
4. Ohtonen, T. (2020). Lapsen fyysisen aktiivisuuden tukeminen varhaiskasvatuksessa.
5. Nurmela, T. (2020). Luonnon merkitys lapselle varhaiskasvatuksessa.
6. Wiberg, M. (2021). Lasten itsesääätelytaitojen ilmentyminen varhaiskasvatuksen arjessa.
7. Leinonen, K. (2021). Musiikkileikin vaikutus varhaiskasvatukseen lapsen sosioemotionaaliseen kehitykseen.
8. Markus, A-E. (2021). Varhaiskasvatuksen taidekasvatus lapsen kielenkehityksen tukena.
9. Nyholm, A. (2018). Tiloja kokemuksille – Pienten lasten oppimisen ja kehityksen tukeminen päiväkotiarokitehtuurilla.

LIITE 3

Analysoidut ja taulukoidut tutkimukset.

Tutkimuksen tekijä(t)/tutkimuksen nimi/julkaisu-vuosi	Tutkimuksen tarkoitus/tutkimusongelmat	Aineisto ja menetelmät	Keskeiset tulokset
Vörlin, M. (2019). Liikunta lapsen kehityksen tukena. Kandidaatin tutkielma, Oulun yliopisto	Tutkimuksen tarkoituksena oli vastata kahteen tutkimuskysymykseen: Millä tavoin liikunta vaikuttaa lapsen kasvuun ja kehitykseen sekä miten voidaan tukea liikunnallisen elämäntavan muodostumista.	Kuvaileva kirjallisuuskatsaus, sisällönanalyysi	Tutkimuksen tulosten mukaan liikunnalliset pelit ja leikit edistävät fyysisen aktiivisuuden lisäksi kognitiivisia toimintoja, sosiaalisia sekä motorisia taitoja. Erityisesti fyysinen aktiivisuus ja motoriset taidot kehittyvät yhteisvaikutuksessa toisiinsa. Motoriset taidot ovat taas yhteydessä lapsen kokonaiskehitykseen ja siten erittäin tärkeä osa uusien taitojen oppimisprosessia.
Hilli, H. (2018). Kiva päivä päiväkodissa! Lasten sosiaalisten taitojen tukeminen. YAMK-opinnäytetyö, Jyväskylän ammattikorkeakoulu.	Tutkimuksen tarkoituksena oli lisätä varhaiskasvattajien tietämystä erilaisista lasten sosiaalisten ja tunnetaitojen tukemismenetelmistä.	Aineisto hankinta- ja menetelmänä oli integraatio kirjallisuuskatsaus. Aineisto analysoitiin teoriaohjaavalla sisällönanalyysillä.	Tutkimuksen tulosten mukaan varhaiskasvatteisilla oli monia eri keinoja tukea lapsia sosiaalisissa taidoissa sekä tunnetaidoissa. Pedagogiikka sisältää ihmissuhteet, leikin sekä ympäristön päiväkodissa. Leikillä oli suuri merkitys lasten sosiaalisten taitojen sekä tunnetaitojen tukemiseen.
Järvenpää, S. (2023). Lasten sosioemotionaalisten taitojen kehittymisen tukeminen varhaiskasvatuksessa. Kandidaatin tutkielma, Oulun yliopisto.	Tarkoituksena oli tutkia lasten sosiaalisten taitojen kehittymistä, siihen liittyvää tuen tarvetta sekä erityisesti tähän tuen tarpeeseen vastaamista varhaiskasvatuksessa.	Kuvaileva kirjallisuuskatsaus, sisällönanalyysi	Tulosten mukaan tavoitteellinen ja suunnitelmallinen sosiaalisten taitojen harjoittelu sekä pienryhmätoiminta edistävät lasten sosiaalisten taitojen kehittymistä. Taitojen kehitystä tukeva

			pedagogiikka osallistaa lapsia ja mahdollistaa heidän itseilmaisun. Pedagogiikkaan sisältyy lasten leikki, joka tukee sosiaalisten taitojen kehittymistä.
Ohtonen, T. (2020). Lapsen fyysisen aktiivisuuden tukeminen varhaiskasvatuksessa. Kasvatustieteen kandidaatintyö, Oulun yliopisto.	Tarkoituksena oli selvittää, miten fyysisen aktiivisuuden suositukset toteutuvat varhaiskasvatuksessa sekä miten lasten fyysistä aktiivisuutta voitaisiin tukea.	Systemaattinen kirjallisuuskatseaus, sisällönanalyysimenetelmällä sekä aineiston luokittelu	Tuloksissa nousi esille, että vain harva lapsista täyttää varhaisvuosien fyysisen aktiivisuuden suositukset. Tuloksista nähtiin myös monia lasten fyysistä aktiivisuutta tukevia keinoja liikuntakasvatuksen lisäksi, kuten esimerkiksi fyysinen ympäristö, leikki, ulkoilu sekä aikuisen läsnäolo. Leikkiminen kuuluu olennaiseksi osaksi lasten fyysiseen aktiivisuuteen. Ulkoleikit ovat merkittävä osa intensiiviselle oppimiselle, sillä erilaiset ulkona tapahtuvat leikit kuormittavat lapsen elimistöä fyysisesti enemmän kuin huomamatta.
Nurmela, T. (2020). Luonnon merkitys lapselle varhaiskasvatuksessa. Kandidaatin tutkielma, Oulun yliopisto.	Tarkoituksena oli selvittää, millaisia vaikutuksia luonnonympäristöllä on lapsen kasvuun, kehitykseen sekä hyvinvointiin. Lisäksi selvitettiin, onko säännöllisellä toimimisella luonnonympäristössä suurta merkitystä. Tutkimuksessa tarkasteltiin varhaiskasvatuskäisen lapsen kehityspsykologiaa, erityisesti niitä asioita, mitkä vaikuttavat lapsen kasvuun ja kehitykseen ja miten ne ovat yhteydessä luontoon.	Kuvaileva kirjallisuuskatseaus, sisällönanalyysi	Tutkimusten tulosten perusteella luonnonympäristö tukee lasten kehitystä kokonaisvaltaisesti sekä edistää lapsen fyysisen ja motorisen kehityksen lisäksi kognitiivisia ja sosiaalisia taitoja. Varhaiskasvatuksessa yksi osa-alue on ympäristökasvatusta, ja siihen sisältyy lasten ulkoleikit, jotka ovatkin yksi edellytyksistä lapsen

			terveelle kehitykselle.
Wiberg, M. (2021). Lasten itsesäätelytaitojen ilmeneminen varhaiskasvatuksen arjessa. Kandidaatin tutkielma, Tampereen yliopisto.	Tarkoituksena oli selvittää, miten lasten itsesäätelytaidot ilmenevät varhaiskasvatuksessa sekä, miten varhaiskasvattajat kokevat tilanteet, joissa lapsen itsesäätelytaidot eivät riitä hallitsemaan tilannetta. Tutkimuksessa tarkasteltiin itsesäätelytaitoja vaativia tilanteita sekä kasvattajan kokemuksia näistä tilanteista.	Kvalitatiivinen tutkimus, tutkimuskohteena oli esiopetusryhmä sekä kaksi varhaiskasvatuksen opettajaa. Tutkimusmenetelmänä oli haastattelu sekä havainnointi.	Tutkimustuloksista nähtiin, että lasten itsesäätelytaidot ilmenevät päivittäin arkipäiväisissä tilanteissa, erityisesti vuorovaikutustilanteissa sekä keskittymistä ja tarkkaavaisuutta vaativissa tilanteissa. Varhaiskasvattajat kokivat haasteellisiksi ja yllätyksellisiksi tilanteet, joissa lapsen itsesäätelytaidot eivät riittäneet hallitsemaan tilanteessa syntyvää tunnereaktiota. Tutkimuksessa itsesäätelytaidot olivat vahvasti yhteydessä lasten leikkihetkiin.
Leinonen, K. (2021). Musiikkileikin vaikutus varhaiskasvatukseen lapsen sosioemotionaaliseen kehitykseen. Kandidaatin tutkielma, Oulun yliopisto.	Tarkoituksena oli tutkia, mitä vaikutuksia musiikkileikillä on varhaiskasvatukseen lapsen sosioemotionaaliseen kehitykseen.	Integroiva kirjallisuuskatsaus, menetelmänä sisälönanalyysi	Tutkimustulosten mukaan musiikkileikillä on paljon positiivisia vaikutuksia lapsen sosioemotionaaliseen kehitykseen. Tulosten mukaan erityisesti itsesäätely-, tunteiden säätely- sekä musiikin lukutaidot kehittyvät musiikkileikin vaikutuksista. Lisäksi kärsivällisyys, sosiaalinen kanssakäyminen ja kielellinen älykyys kehittyi. Musiikki myös motivoi sekä luo lapsille positiivisia tunteita.
Markus, A-E. (2021). Varhaiskasvatuksen taidekasvatus lapsen kielenkehityksen tukena. Kandidaatin tutkielma, Oulun yliopisto.	Tarkoituksena oli tutkia lapsen kielen ja puheen kehittymistä sekä varhaiskasvatuksen taidekasvatusta lapsen kielenkehityksen tukena.	Integroiva kirjallisuuskatsaus, menetelmänä sisälönanalyysi	Tuloksista nähtiin, että varhaiskasvatuksen taidekasvatuksella on suuri merkitys lapsen

			<p>kielenkehitykselle, sillä se kehittää lapsen kielellisiä taitoja sekä kielellistä tietoisuutta. Tutkielman mukaan erityisesti musiikilla ja sanataiteella on merkittävä vaikutus lapsen kielellisten taitojen kehitykselle. Taidekasvatus sekä musiikkikasvatus kuuluvat varhaiskasvatuksen osa-alueisiin, ja ne yhdistyvät erilaisiin leikkeihin, esimerkiksi roolileikkeihin, yhteislauluihin tai askarteluhetkiin.</p>
<p>Nyholm, A. (2018). Tiloja kokemuksille! – Pienten lasten oppimisen ja kehityksen tukeminen päiväkotiarkkitehtuurilla. Diplomityö, Tampereen teknillinen yliopisto.</p>	<p>Tarkoituksena oli selvittää, kuinka tilasuunnittelulla pystytään tukemaan varhaiskasvatukseen kuuluvien lasten kokeellista oppimista ja kehitystä.</p>	<p>Perehtyminen päiväkotiiin oppimisympäristönä, jonka avulla on koottu kolme teoreettista pääpiirrettä ja piirteiden havainnollistamiseksi suunniteltuja päiväkotitiloja.</p>	<p>Oppimisen ja kehityksen tilallisesta tuesta koottiin kolme tiivistettyä teoreettista pääpiirrettä: Metsä, Kosmos ja Kylä, jotka auttavat tilallisten piirteiden hahmottamisessa ja muistamisen apuna. Havainnollistamiseksi esitettiin muutama niiden avulla luonnosteltu päiväkotitila.</p>

LIITE 4

Teemoittelu.

